

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ

**Кваліфікаційна робота
бакалавра**

**СОЦІАЛЬНЕ САМОПОЧУТТЯ НАСЕЛЕННЯ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Виконала: студентка, iv курсу,
групи 6. 0540-смк-з
спеціальності 054 «Соціологія»
освітньої програми «Соціологія
медіації і кримінології»
В.С. Бурма

Керівник: доцент кафедри соціології,
к.соц.н.,
М.А. Кулик

Рецензент: доцент, доцент кафедри
соціології, к.соц.н.,
Т.О. Ратушна

Запоріжжя – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Соціології та управління
Кафедра Соціології
Рівень вищої освіти Бакалавр
Спеціальність 054 «Соціологія»
Освітня програма «Соціологія медіації і кримінології»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

В.О. Скворець _____

07 грудня 2023 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Бурмі Вероніці Сергіївна

1. Тема роботи (проекту) Соціальне самопочуття населення України в умовах війни

Керівник роботи Кулик М.А., к.соц.н.

Затверджені наказом ЗНУ від 18 січня 2024 року № 78-с

2. Строк подання студентом роботи 14 травня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи 1. Українське суспільство об моніторинг соціальних змін: 30 років незалежності. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/monitoring-2021-bez-dodatkov.pdf> (дата звернення: 01.04.2024). 2. Вплив соціального самопочуття на політичну ідентичність українських громадян. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/51_2014/38.pdf (дата звернення: 01.04.2024). 3. Українське суспільство в умовах війни: колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С.Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 343 с. URL: https://isnasu.org.ua/assets/files/monitoring/Maket_Ukr_suspilstvo_2023.pdf (дата звернення: 01.04.2024).

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1. Детальне визначення та аналіз основних понять, таких як «війна» та «соціальне самопочуття»; 2. Дослідження та аналіз розвитку наукових підходів до вивчення соціального самопочуття населення в умовах війни; 3. Обґрунтування і вибір найбільш оптимальних принципів та методів дослідження; 4. Вивчення і з'ясування сутності та основних характеристик соціального самопочуття населення; 5. Вивчення та аналіз особливостей соціального самопочуття населення в умовах війни; 6. Дослідження та узагальнення світового та українського досвіду розробки та застосування стратегій для подолання психосоціальних травм, спричинених війною; 7. Аналіз та оцінка ефективності глибинного інтерв'ю як методу дослідження соціального самопочуття населення в умовах війни; 8. Проведення аналізу та інтерпретація отриманих результатів; 9. Розробка конкретних рекомендацій з удосконалення державних та громадських стратегій, спрямованих на забезпечення покращення соціального самопочуття населення в умовах війни в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Кулик М.А., доцент кафедри соціології	11.12.23	11.12.23
Розділ 2	Кулик М.А., доцент кафедри соціології	02.02.24	02.02.24
Розділ 3	Кулик М.А., доцент кафедри соціології	05.04.24	05.04.24

7. Дата видачі завдання 07 грудня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір та формулювання теми роботи	Листопад 2023	<i>виконано</i>
2.	Опрацювання наукових джерел	Грудень 2023	<i>виконано</i>
3.	Робота над вступом	Січень 2024	<i>виконано</i>
4.	Робота над першим розділом	Січень 2024	<i>виконано</i>
5.	Робота над другим розділом	Лютий 2024	<i>виконано</i>
6.	Проведення соціологічного дослідження	Березень 2024	<i>виконано</i>
7.	Робота над третім розділом	Квітень 2024	<i>виконано</i>
8.	Робота над висновками	Травень 2024	<i>виконано</i>

Студентка _____ В.С. Бурма

Керівник роботи (проекту) _____ М.А. Кулик

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.С. Сорокіна

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: складається з 65 сторінок, 36 позиції у списку літератури.

СОЦІАЛЬНЕ САМОПОЧУТТЯ, НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ, УМОВИ ВІЙНИ

Мета наукового дослідження: розкриття та розуміння комплексного впливу військового конфлікту на соціальне самопочуття українського суспільства.

Об'єкт наукового дослідження: соціальне самопочуття населення.

Предмет наукового дослідження: соціальне самопочуття населення України в умовах війни.

Методи наукового дослідження: опитування.

Гіпотеза дослідження: військовий конфлікт на території України негативно впливає на соціальне самопочуття населення, знижуючи рівень соціальної безпеки, довіри до інституцій та загальну психологічну стабільність.

Висновки: 1. Війна визначена як збройний конфлікт, що значно впливає на всі сфери життя суспільства, тоді як соціальне самопочуття описується як інтегральний показник, що відображає рівень задоволеності життям, почуття безпеки, соціальної стабільності та довіри до інституцій.

2. Визначено соціальне самопочуття як інтегральний показник, що відображає загальний рівень задоволеності життям, почуття безпеки, соціальної стабільності, рівня довіри до соціальних інституцій та міжособистісних відносин, що військові дії призводять до значного погіршення соціального самопочуття через підвищену тривожність, страх, втрату почуття безпеки та стабільності.

3. Аналіз показав, що люди відчують зниження довіри до державних інституцій і збільшення соціальної ізоляції. Однак, попри негативні тенденції, спостерігається і зростання взаємодопомоги та солідарності серед населення.

SUMMARY

Diploma thesis consists of 65 pages, 36 literature sources.

SOCIAL WELL-BEING OF, THE POPULATION OF UKRAINE, THE CONDITIONS OF WAR

Research purpose: disclosure and understanding of the complex impact of the military conflict on the social well-being of Ukrainian society.

Research object: social well-being of the population.

Research subject: social well-being of the population of Ukraine in war conditions.

Research methods: survey.

Research hypothesis: The military conflict on the territory of Ukraine negatively affects the social well-being of the population, reducing the level of social security, trust in institutions and general psychological stability.

Conclusions: 1. War is defined as an armed conflict that significantly affects all areas of social life, while social well-being is described as an integral indicator that reflects the level of life satisfaction, a sense of security, social stability and trust in institutions.

2. Social well-being is defined as an integral indicator that reflects the general level of life satisfaction, a sense of security, social stability, the level of trust in social institutions and interpersonal relations, that military actions lead to a significant deterioration of social well-being due to increased anxiety, fear, loss of a sense of security and stability.

3. The analysis showed that people feel a decrease in trust in state institutions and an increase in social isolation. However, despite the negative trends, there is an increase in mutual aid and solidarity among the population.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО САМОПОЧУТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	11
1.1. Уточнення основних понять: «війна», «соціальне самопочуття».....	11
1.2. Історія дослідження соціального самопочуття населення в умовах війни.....	13
1.3. Принципи і методи дослідження соціального самопочуття населення України в умовах війни.....	24
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО САМОПОЧУТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	31
2.1. Сутність та характеристика соціального самопочуття населення.....	31
2.2. Особливості соціального самопочуття населення в умовах війни.....	35
2.3. Світовий та український досвід стратегій подолання психосоціальних травм спричинених війною.....	43
РОЗДІЛ 3. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО САМОПОЧУТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	46
3.1. Глибинне інтерв'ю як метод дослідження соціального самопочуття населення під час війни.....	46
3.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження впливу війни на соціальне самопочуття населення.....	41
3.3. Рекомендації щодо вдосконалення державних та громадських стратегій спрямованих на покращення соціального самопочуття населення в умовах війни в Україні.....	56
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	61

ВСТУП

Актуальність. Війна, що триває в Україні, не лише призводить до фізичних та матеріальних руйнувань, але й значно впливає на психологічний стан та соціальне самопочуття громадян. Саме тому, проблематика соціального самопочуття населення України в умовах війни є надзвичайно важливою в контексті сучасної ситуації в Україні.

Актуальність даного дослідження обумовлена тим, що умови війни створюють серйозні виклики для соціального самопочуття населення України. Воєнний конфлікт супроводжується загрозою безпеці, стресом, економічною нестабільністю, та іншими негативними факторами, які впливають на психологічний стан людей.

Війна може призвести до зниження рівня життя населення через економічні втрати, збільшення цін на товари та послуги, та загрозу здоров'ю і життю. Це може викликати почуття безпорадності, розчарування та песимізм серед населення.

Військові дії призводять до травматичних подій, які можуть залишити серйозний психологічний слід на мешканцях України. Посттравматичний стресовий розлад, депресія, тривожність та інші психічні проблеми можуть бути поширеними серед тих, хто пережив воєнні події або був свідком їх наслідків.

Воєнна ситуація часто призводить до руйнування соціальних зв'язків та структур. Вимушені переселення, втрата близьких людей, а також зміни в соціальному середовищі можуть призвести до відчуття втрати ізоляції та нерозуміння.

Теоретична значимість даного питання, визначена розумінням соціального самопочуття населення в умовах війни важливе для розвитку соціології. Дослідження цієї теми дозволяє розкрити вплив війни на стан та поведінку людей, а також розробити стратегії адаптації та підтримки для покращення благополуччя населення.

Можемо згадати декількох дослідників котрі проводили дослідження в цій сфері. Наприклад Рейчел Янг та Стефен Лівайн, які вивчали психологічні наслідки воєнних конфліктів на населення. У своїй роботі «Теорія травми та реакція на стрес» вони досліджували, як стрес, травми та інші воєнні досвіди впливають на психічне здоров'я та самопочуття людей. Або ж Джон Мастен та Анн Мастен, які разом з іншими дослідниками, у своїй роботі «Психологічна резилієнтність», зосереджували увагу на тому, які фактори сприяють відновленню психічного здоров'я під час військових конфліктів. Вони досліджували, як деякі люди виявляють психологічну міцність під час стресових ситуацій. Також до цієї теми можна віднести Річарда Тедескі та Лоурена Калхуна з їх роботою «Концепція посттравматичного зростання», Меліссу Фінчам «Емпатія та співчуття», також Корнелія Ярош та Єва Хайднер «Стрес і адаптація», «Соціальна ідентичність та відчуття спільності» Джона Дрю та Алекса Хаслама, «Теорія соціальної підтримки» Лінди Бекман, Патрік Лестрейндж та Шейла МакКей з роботою «Ефективність інтервенцій», в якій досліджували ефективність різних програм інтервенцій для зменшення стресу та поліпшення психічного здоров'я в умовах війни, аналізували, які методи та підходи є найбільш корисними для військових та їх сімей. «Психосоціальне функціонування» Лори Грін та «Природне навколишнє середовище» Інґрід Шліхт і Сари Уїлліс де вони демонструють вплив навколишнього середовища на психічне самопочуття та реакції на стрес під час воєнного конфлікту.

Проблемна ситуація. Взагалі, дослідження соціального самопочуття в умовах війни покликане виявити фактори, які сприяють резилієнтності населення, а також ризики погіршення психологічного стану. Це дозволить розробити ефективні заходи підтримки та реабілітації для тих, хто потребує допомоги.

Об'єктом дослідження є соціальне самопочуття населення.

Предметом дослідження є соціальне самопочуття населення України в умовах війни.

Мета дослідження полягає в розкритті та розумінні комплексного впливу військового конфлікту на соціальне самопочуття українського суспільства.

Завдання:

– детальне визначення та аналіз основних понять, таких як «війна» та «соціальне самопочуття», з метою створення теоретичної основи для подальшого дослідження. Це включає виявлення різних підходів та трактувань цих понять у науковій літературі, а також вивчення їхнього взаємозв'язку та впливу одне на одного. Основна мета – забезпечити чітке і однозначне розуміння ключових термінів, що дозволить уникнути неоднозначностей у подальшому дослідженні та забезпечить наукову точність і об'єктивність аналізу;

– дослідження та аналіз розвитку наукових підходів до вивчення соціального самопочуття населення в умовах війни;

– обґрунтування і вибір найбільш оптимальних принципів та методів дослідження, які дозволять ефективно і точно оцінити соціальне самопочуття населення України в умовах війни;

– вивчення і з'ясування сутності та основних характеристик соціального самопочуття населення, що включає в себе як об'єктивні, так і суб'єктивні аспекти цього явища;

– вивчення та аналіз особливостей соціального самопочуття населення в умовах війни з метою з'ясування, як військові конфлікти впливають на психологічний стан і емоційний стан громадян;

– дослідження та узагальнення світового та українського досвіду розробки та застосування стратегій для подолання психосоціальних травм, спричинених війною;

– аналіз та оцінка ефективності глибинного інтерв'ю як методу дослідження соціального самопочуття населення в умовах війни з метою зрозуміння глибинних психологічних та емоційних проявів;

– проведення глибокого аналізу та інтерпретація отриманих результатів дослідження з метою розуміння складних взаємозв'язків і впливу військового конфлікту на соціальне самопочуття населення;

– розробка конкретних рекомендацій з удосконалення державних та громадських стратегій, спрямованих на забезпечення покращення соціального самопочуття населення в умовах війни в Україні.

Гіпотеза. Військовий конфлікт на території України негативно впливає на соціальне самопочуття населення, знижуючи рівень соціальної безпеки, довіри до інституцій та загальну психологічну стабільність.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку літератури.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО САМОПОЧУТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

1.1. Уточнення основних понять: «війна», «суспільне самопочуття»

Уточнення понять є важливим в дослідженні соціального самопочуття населення, оскільки це допомагає уникнути непорозумінь у трактуванні та визначити предметні та міждисциплінарні межі дослідження.

Війна. Визначення поняття «війна» у соціології розроблялося у працях відомих соціологів, таких як Карл фон Клаузевіц, Макс Вебер, Еміль Дюркгейм та інші. Одним із перших, хто розглядав поняття «війна» у соціологічному контексті, був Карл фон Клаузевіц, німецький військовий теоретик і генерал-лейтенант.

Одним із перших, хто розглядав поняття «війна» у соціологічному контексті, був Карл фон Клаузевіц, німецький військовий теоретик і генерал-лейтенант.

У своїй класичній роботі «Війна» (нім. «Vom Kriege») [1], опублікованій у 1832 році, фон Клаузевіц розглядав війну як політичне явище, що виникає зі суперечностей між державами та вирішується на полі бою. Він підкреслював, що війна є найважливішим інструментом політики та що вона має бути спрямована на досягнення певних політичних цілей. Фон Клаузевіц виділяв різні аспекти війни, включаючи стратегію, тактику, моральність, воєнну техніку та інші, що стало важливою основою для подальшого соціологічного аналізу цього явища.

Макс Вебер, відомий своїми роботами в галузі соціології та політології, торкався теми війни в кількох своїх працях, найбільш помітно в «Політиці як покликання» (нім. «Politik als Beruf»), лекції, прочитаній у 1919 році [2]. Вебер аналізує війну в контексті легітимного використання сили державою та політичної влади.

Еміль Дюркгейм, один із засновників соціології, розглядав вплив війни на суспільство у своїх роботах. Хоча він не написав окремої праці, присвяченої виключно війні, теми війни та її соціальні наслідки присутні в таких роботах, як

«Самогубство» (1897) та «Елементарні форми релігійного життя» (1912) [32]. Дюркгейм розглядав війну як фактор, що впливає на соціальну солідарність та колективну свідомість.

У соціології війну аналізують як процес конфлікту між соціальними групами або державами, що може мати різні причини, такі як територіальні суперечки, релігійні конфлікти, боротьба за ресурси тощо. Війна може впливати на всі сфери життя суспільства, включаючи економіку, політику, культуру та психологію людей.

Вона може мати різні причини, включаючи територіальні суперечки, ідеологічні розбіжності, економічні інтереси, релігійні конфлікти та інші. Війни можуть мати різні масштаби - від локальних конфліктів до світових війн.

Саме поняття «війна» у широкому розумінні використовується для опису конфліктів між націями, державами, групами людей чи політичними формуваннями, що характеризуються відкритим використанням зброї та військовими діями з метою досягнення певних цілей. Історично поняття «війна» супроводжувало людство з його ранніх етапів розвитку і продовжує використовуватися у сучасному світі для опису різноманітних форм конфліктів та військових дій.

Соціальне самопочуття. Поняття «соціальне самопочуття» у соціології відображає суб'єктивні оцінки та відчуття індивіда щодо свого становища в суспільстві, рівня задоволеності життям, соціальних умов та міжособистісних відносин. Це поняття охоплює широкий спектр емоційних та когнітивних аспектів, які пов'язані з соціальною адаптацією, інтеграцією в суспільство та відчуттям соціальної підтримки.

Поняття «соціальне самопочуття» здебільшого асоціюється з російською соціологічною традицією, і Володимир Ядов є ключовою фігурою в його розробці. Він одним із перших досліджував це явище, розробляючи концепцію, що охоплює суб'єктивну оцінку індивідуумом. Проте якщо шукати західних соціологів, які внесли значний внесок у розуміння подібних концепцій, варто згадати такого соціолога, як Еміль Дюркгейм.

Еміль Дюркгейм, один з батьків-засновників соціології, досліджував соціальну інтеграцію та аномію [6]. Його робота над соціальними фактами та колективною свідомістю заклала основу для вивчення того, як індивіди відчують своє місце в соціальній структурі. Одним із перших українських соціологів, який почав використовувати термін «соціальне самопочуття», був академік НАН України Віктор Іванович Осодло.

Він був одним із перших, хто почав систематично вивчати цей аспект у контексті українського суспільства, що дозволило сформуванню більш комплексне розуміння соціального самопочуття. Його роботи мали велике значення для розвитку соціальної психології та соціології в Україні, оскільки вони допомогли встановити взаємозв'язок між соціально-економічними умовами та психологічним станом населення.

Отже, уточнення основних понять «війна» та «суспільне самопочуття» виявилось ключовим для розуміння контексту дослідження. Розглядаючи війну, як складний соціокультурний феномен, ми зосередили увагу на її впливі на психологічний стан і емоційний стан населення. Поняття суспільного самопочуття визначається як сукупність емоційних, психологічних та соціальних відчуттів, які виникають у членів суспільства під впливом зовнішніх факторів, зокрема, війни. Таке уточнення допомагає зрозуміти, як воєнні події впливають на самопочуття людей та сприяють формуванню певних соціальних настроїв.

1.2. Історія дослідження соціального самопочуття населення в умовах війни

Історія дослідження соціального самопочуття населення в умовах війни є складною і багатоплановою. Вона включає в себе різноманітні дослідження, які проводилися вченими, соціологами, психологами та іншими дослідниками з різних країн світу.

Перші наукові дослідження в цій області можна віднести до періоду Першої світової війни, коли виникла потреба з'ясувати, як війна впливає на емоційний та психічний стан солдатів та цивільного населення. Такі дослідження в основному спрямовувалися на вивчення психологічних наслідків стресу та травм, а також на пошук способів підтримки та реабілітації постраждалих.

У ті часи дослідження цієї теми займалися такі відомі соціологи як Макс Вебер (німецький соціолог і економіст, який аналізував політичні та економічні наслідки війни для Європи, особливо зосереджуючись на Німеччині) та Еміль Дюркгейм (французький соціолог, який досліджував соціальні та моральні наслідки війни, його роботи торкалися тем солідарності, колективної свідомості та соціальних норм, які були особливо актуальними в контексті післявоєнного суспільства).

Макс Вебер не залишив спеціалізованих робіт, присвячених виключно наслідкам Першої світової війни, але його думки та аналіз ситуації того часу можна знайти в декількох його працях, де він торкається політичних, економічних та соціальних аспектів, що були впливом післявоєнних умов. Наприклад: «Політика як покликання» (Politik als Beruf)[2]. У цій лекції, прочитаній у 1919 році, Вебер аналізує природу політики та роль політиків, торкаючись тем, пов'язаних з післявоєнною Німеччиною та проблемами, з якими вона стикалася. А також можна звернути увагу на «Парламентаризм і уряд у новому Німеччині» (Parlament und Regierung im neugeordneten Deutschland) [4]. У цій роботі Вебер аналізує політичні структури Німеччини після Першої світової війни, обговорюючи проблеми парламентаризму та демократії.

Еміль Дюркгейм не досліджував війну як таку, але його праці допомагають краще розуміти соціальні та культурні перетворення, які відбувалися в Європі на початку ХХ століття, і які вплинули на суспільство під час Першої світової війни. Він досліджував соціальні та політичні явища, які відображалися в суспільстві того часу, і можна знайти відображення цих аспектів в його роботах.

Наприклад «Суспільні правила» (Les Règles de la méthode sociologique)[5] - це одна з найвідоміших робіт Дюркгейма, в якій він розглядає соціальні факти та їх аналіз. В цій книзі він обговорює соціальні та економічні перетворення, що відбулися в кінці XIX - на початку XX століття, що підготували ґрунт для Першої світової війни.

Також одним із перших дослідників, який вивчав соціальне самопочуття населення в умовах війни, можна вважати американського психолога Роберта Е. Лейнера. У 1919 році він разом із соціологом Говардом Хандлі опублікував статтю «War Neuroses and Shell Shock» (Військові неврози та шок від обстрілу)[33], в якій вони досліджували психологічні наслідки Першої світової війни серед ветеранів. Їх дослідження допомогли виявити широкий спектр психічних розладів, що виникали в результаті стресових ситуацій військового конфлікту.

Лейнер і Хандлі зосередились на вивченні реакцій ветеранів на військові дії, а також на факторах, які впливали на їхнє емоційне та психічне благополуччя після повернення в мирне життя. Їх робота відіграла важливу роль у розумінні психологічних аспектів військових конфліктів та стала важливим внеском у розвиток області психології та соціології.

Наукова робота Лейнера та Хандлі відкрила шлях для подальших досліджень у цій області. Вони зробили акцент на тому, що психологічні розлади, що виникають внаслідок військових дій, мають соціальні корені та вплив. Вони визначили, що емоційна стійкість та психічне здоров'я ветеранів залежать від умов їхнього життя після повернення з війни, а також від способів соціальної підтримки та реабілітації.

Пізніше, інші дослідники, такі як Абрам Кардінер та Ерік Лінд, продовжили цю роботу, досліджуючи військові конфлікти та їх вплив на психічне здоров'я і адаптацію ветеранів. Їхні роботи також стали важливими внесками у розуміння психологічних та соціальних наслідків війни.

Друга світова війна також відіграла важливу роль у розвитку досліджень соціального самопочуття в умовах війни. Після війни було проведено значну

кількість досліджень щодо психологічних та соціальних наслідків військових дій на населення, включаючи втрати, травми, стресові реакції та механізми адаптації.

Один із дослідників, який досліджував соціальне самопочуття населення в умовах після Другої світової війни, був Олексій Леонт'єв. Він був радянським психологом та відомим філософом. Його дослідження включали аналіз впливу військових подій на психологічний стан людей, їхнє самопочуття, а також адаптацію до післявоєнного життя. Його роботи містять аналіз соціальних та психологічних аспектів післявоєнного періоду і можна знайти у наукових публікаціях та монографіях. Результати дослідження Леонт'єва здебільшого представлені в таких його наукових працях як «Психологія та марксизм» (1959) - у цій праці Леонт'єв досліджував психологічні аспекти соціальної адаптації післявоєнного суспільства, «Проблеми розвитку психіки» (1965) - у цій книзі він звернув увагу на психологічні наслідки війни і відновлення після неї, а також «Людина як предмет психології» (1975) - у цій роботі можна знайти аналіз психологічного стану людей у післявоєнний період.

Дослідження соціального самопочуття населення під час війни у другій половині XX століття мало свої особливості через складність та масштаб воєнних конфліктів цього періоду. Друга половина XX століття була періодом, коли війни велись на багатьох континентах, включаючи Європу, Азію, Африку та Латинську Америку. Це створювало складні виклики для дослідження соціального самопочуття населення в умовах війни через різні культурні, етнічні та історичні контексти.

Військові конфлікти другої половини XX століття часто супроводжувалися масовими порушеннями прав людини, насильством, масовими переміщеннями населення, голодом та іншими кризовими ситуаціями, що могли призвести до серйозних психологічних травм та стресу у населення.

У другій половині XX століття з'явилися нові методи та підходи до дослідження соціального самопочуття під час війни. Це включало в себе

використання опитувань, спостережень, клінічних інтерв'ю, соціометричних досліджень та інших методів. Дослідники вдавалися до аналізу впливу війни на різні групи населення, такі як ветерани, цивільне населення, діти, жінки, люди з інвалідністю та інші. Вони досліджували, які саме аспекти війни впливали на психологічне самопочуття цих груп та яким чином можна було надати їм підтримку та допомогу. Багато досліджень в цей період відбувалися у міжнародному контексті, зокрема за участю міжнародних організацій, університетів та дослідницьких центрів. Це дозволило отримати більш об'єктивні та всебічні дані про соціальне самопочуття населення під час війни.

Також у другій половині XX століття було багато вчених, які активно досліджували психологічні та соціальні наслідки війни. З них можна виділити Самюеля Стовел американського соціолога, який очолював «Дослідження стресу війни» (War Stress Study) під час Другої світової війни, спрямоване на вивчення психологічних наслідків війни для військовослужбовців та ветеранів. «Дослідження стресу війни» було спрямоване на вивчення психологічних наслідків війни для військовослужбовців та ветеранів. Стовел та його колектив дослідників провели обширне опитування серед солдатів, щоб вивчити їхні психологічні реакції на стресові ситуації, воєнні дії та інші аспекти військового життя.

Одним з найбільш важливих висновків цього дослідження було встановлення того, що підтримка від співробітників та військового керівництва мала велике значення для психологічного самопочуття солдатів під час війни. Також виявилось, що навіть невеликі акти доброти та підтримки можуть значно поліпшити моральний дух та відчуття безпеки серед військовослужбовців.

Крім основного висновку про значення підтримки та співчуття для психологічного самопочуття військовослужбовців, було визначено, що соціальна підтримка від рідних, друзів та колег також мала велике значення для збереження психологічного самопочуття під час війни. Ветерани, які мали сильні соціальні зв'язки, зазвичай краще адаптувалися до повернення в мирне життя після війни.

Дослідження виявило ряд факторів ризику та захисту, які впливали на психологічне самопочуття ветеранів. Наприклад, особливо важливими факторами захисту були позитивне відношення до власного військового обов'язку, а також підтримка з боку керівництва та співробітників. Було також вперше визначено та описано синдром посттравматичного стресового розладу (PTSD) серед ветеранів. Вони виявили, що деякі військовослужбовці можуть досвідчувати тривалі психологічні та емоційні проблеми після повернення з війни, що потребують спеціалізованої підтримки та лікування.

На основі результатів дослідження було розроблено рекомендації щодо того, як покращити психологічну підтримку та реабілітацію ветеранів. Ці рекомендації включали в себе створення спеціальних програм психологічної підтримки, надання доступу до психіатричної допомоги та психотерапії, а також сприяння соціальній інтеграції ветеранів у цивільне життя.

А от вплив ПТСР на суспільство досліджували різні організації та науковці з різних галузей, включаючи психологію, соціологію, медицину та економіку. Річард Тедеші та Лоуренс Калгун є одними з провідних дослідників у галузі посттравматичного зростання та впливу травм на суспільство. Їх дослідження зосереджені на тому, як люди можуть не лише відновлюватися після травматичних подій, але й розвиватися та зростати на особистісному рівні, що в свою чергу впливає на суспільство.

У своїй роботі «Posttraumatic Growth: Positive Changes in the Aftermath of Crisis» (1995) [34] Тедеші та Калгун представляють основні концепції посттравматичного зростання, описуючи теоретичні основи та результати своїх досліджень. Вони наводять приклади того, як люди, що пережили травматичні події, можуть розвиватися та змінювати своє життя на краще.

А також «The Handbook of Posttraumatic Growth: Research and Practice» (2006) [35] яка є вичерпним посібником для дослідників і практиків, який містить детальний огляд теорії, методології та практичного застосування концепції

посттравматичного зростання. У книзі також описані різні методи підтримки людей, що пережили травму, для досягнення позитивних змін.

Все це виявляє, що травматичні події можуть мати не тільки негативний вплив, але й сприяти розвитку особистості та соціальних змін. Вони підкреслюють, що підтримка суспільства, психологічна допомога та розуміння механізмів травм можуть допомогти людям краще адаптуватися до життєвих труднощів та сприяти створенню більш стійкого та співчутливого суспільства.

Україна ж, подібно багатьом іншим країнам, вивчає соціальне самопочуття населення в умовах війни на протязі вже десятиліть. Однак конкретні дослідження можуть бути проведені у різні періоди, в залежності від актуальності теми, доступності фінансування та інших факторів.

Після початку конфлікту, значна увага була приділена дослідженню соціального самопочуття та психологічному стану населення, яке проживає в зоні конфлікту та на тимчасово окупованих територіях. Різні наукові установи, в тому числі інститути психології, соціології та медицини, проводили дослідження, спрямовані на вивчення емоційного стану, стресових реакцій, а також потреб та проблем цих груп населення.

Зокрема, багато досліджень фокусувалися на вивченні психологічних наслідків війни для ветеранів, бійців, та мирного населення, яке пережило конфлікт. Такі дослідження допомагають зрозуміти вплив війни на психічне здоров'я та соціальне самопочуття людей, а також розробляти програми психологічної підтримки та реабілітації.

У контексті дослідження соціального самопочуття населення України під час війни можна згадати деяких істориків та соціологів, які займалися аналізом військових подій та їх впливу на населення України.

Один із таких науковців - Володимир Кубійович, український історик і соціолог, який досліджував різні аспекти життя українців під час Другої світової війни, включаючи їхнє соціальне самопочуття. Він аналізував реакцію населення на

окупаційні режими, труднощі військових дій та інші аспекти військового часу. Кубійович зробив значний внесок у вивчення соціально-економічних умов і демографічних процесів у різних регіонах України, включаючи дослідження впливу війни на соціальне самопочуття населення.

В своїй роботі «Українці. Західні землі» (1963) [7] Кубійович розглядає вплив війни на соціальне самопочуття населення, особливо у контексті переселень, втрат і зміни соціальної структури. А також у «Encyclopedia of Ukraine» (англійське видання, редаговане Кубійовичем, 1984–1993) [8], у статтях, присвячених демографічним і соціальним аспектам українського населення, часто обговорюються наслідки воєнних дій та їхній вплив на соціально-економічний стан.

Загально, у своїх роботах Кубійович зосереджувався на таких аспектах як міграційні процеси, втрати населення, зміна соціально-економічних умов, та психологічні наслідки. Він у своїх роботах показав глибоке розуміння складних взаємозв'язків між війною та соціальним самопочуттям населення, надаючи цінні інсайти для подальших досліджень у цій сфері.

Іншим важливим дослідником є Іван Крип'якевич, який також займався вивченням військових подій та їхнього впливу на соціальне середовище в Україні під час війни. Він вивчав різні аспекти соціального, політичного та економічного життя українського народу, включаючи вплив війни на соціальне самопочуття населення. Хоча його роботи здебільшого зосереджені на історичних подіях і процесах, він також торкався теми війни і її наслідків для суспільства.

У своїх роботах «Історія українського війська» (1936) [9] та «Історія української культури» (1937) [10], Крип'якевич досліджує історію українських військових формувань від давнини до сучасності. Він аналізує не тільки військові аспекти, але й соціальні наслідки воєн, включаючи вплив на населення, його структуру та соціальне самопочуття. Також у «Історії української культури» окрім культурного розвитку, Крип'якевич також розглядає, як війни та конфлікти впливали на соціокультурні процеси та самопочуття населення.

За результатами цих робіт він виявив, що військова служба була важливою соціальною функцією, яка впливала на статус та роль індивідів у суспільстві. Військові конфлікти спричиняють зміни в соціальній структурі, призводили до переміщень великих груп людей, зростання соціальної мобільності, але також і до значних людських втрат, які мали довготривалі наслідки для суспільства. Також Крип'якевич підкреслював, що війни впливали не тільки на матеріальні аспекти життя, але й на культуру. Військові конфлікти сприяли зміцненню національної ідентичності, але також призводили до втрат культурної спадщини через руйнування та переміщення населення.

Дослідження Івана Крип'якевича демонструють глибокий і всебічний аналіз впливу війн на соціальне самопочуття українського населення. Він підкреслював, що війни мали як негативні, так і позитивні наслідки для суспільства. Негативні наслідки включали економічні втрати, демографічні зміни та психологічні травми. Позитивні аспекти включали зміцнення національної свідомості, соціальну мобільність і культурне відродження. Його праці стали важливим внеском у розуміння складних взаємозв'язків між війною та соціальними процесами в історії України.

Загалом, науковці досліджували різні аспекти соціального життя населення України в умовах війни, їхні праці можуть містити важливі відомості про соціальне самопочуття та реакцію населення на військові події.

Обидва вчені проводили свої дослідження на основі доступних архівних матеріалів, свідчень очевидців, а також аналізу офіційних та неофіційних джерел. В їхніх працях можна знайти аналіз соціальних та економічних наслідків війни для населення України, включаючи зміни у житті селянства, робітників, інтелігенції та інших соціальних груп.

Також це питання вивчав такий відомий дослідник як Михайло Грушевський (1866–1934, відомий український історик, проводив дослідження соціальних та політичних аспектів життя населення України під час Першої світової війни та подій

1917-1921 років), у своїх роботах «Історія України-Руси» (1898-1937) [11], «Ілюстрована історія України» (1911) [12], а також статті та есе про національно-визвольну боротьбу українського народу він аналізує історію України від найдавніших часів до кінця XVIII століття, детально описує різні військові конфлікти, зокрема монголо-татарські навали, польсько-литовські війни, Хмельниччину, та їхній вплив на соціальне та економічне становище українського населення. Він розглядає, як війни впливали на демографічні зміни, переселення населення, соціальну структуру та економіку. Грушевський розглядає важливі військові події, такі як княжі міжусобиці, татарські набіги, визвольні війни під проводом Богдана Хмельницького, і коментує їхній вплив на українське суспільство. Він описує, як ці війни призводили до руйнування міст і сіл, загибелі великої кількості людей, переселень і змін у соціальній структурі. А у своїх статтях та есе, розглядав питання національно-визвольної боротьби українського народу, зокрема періоди Хмельниччини, Коліївщини та визвольних змагань початку XX століття. У цих роботах він коментував соціальні наслідки воєн, такі як знищення старих соціальних структур, поява нових соціальних класів і груп, психологічні наслідки для населення.

У своїх результатах Грушевський підкреслював, що війни приводили до значних демографічних втрат, міграцій і переселень, які суттєво змінювали структуру населення України. Війни призводили до змін у соціальній структурі суспільства, знищення старих соціальних порядків, появи нових соціальних груп, зокрема козаків, які стали важливим елементом українського суспільства.

Михайло Грушевський у своїх роботах детально досліджував вплив війни на соціальне самопочуття населення України, надаючи важливі інсайти в демографічні, економічні та соціальні наслідки воєнних конфліктів. Його роботи залишаються цінним джерелом для розуміння історичних процесів та їхнього впливу на українське суспільство.

Вчені досліджують різні аспекти впливу війни на соціальне самопочуття населення, такі як дослідження військової травми, посттравматичного стресового розладу та інших психологічних проблем, які виникають у військових та цивільних осіб під час війни, аналіз стратегій адаптації населення до нових умов життя, включаючи пошук роботи, отримання освіти та взаємодію з іншими групами, вивчення економічних наслідків війни на рівень доходів, безробіття, бідність та інші аспекти економічного розвитку суспільства, аналіз впливу війни на політичну систему, громадянське суспільство та демократію, включаючи зміни в політичних структурах та виборчих установах, та вивчення взаємодії між різними соціальними групами та відносин між ветеранами, біженцями, військовослужбовцями та цивільним населенням.

Ці питання відображають різноманітність і складність впливу війни на суспільство та становлять основу для подальших досліджень і розвитку стратегій підтримки та реабілітації населення під час та після воєнних конфліктів.

Взагалі українські дослідники зробили важливий внесок у світове дослідження теми «Соціального самопочуття населення в умовах війни» через свої наукові праці, дослідження та експертні думки. Українські дослідники володіють унікальним доступом до даних та інформації про вплив війни на соціальне самопочуття населення в умовах конфлікту на сході України. Ці дані доповнюють загальний обсяг знань про військові конфлікти та їхні наслідки. Вони можуть досліджувати особливості конфлікту в Україні, такі як гуманітарні кризи, переміщення населення, розподіл гуманітарної допомоги та інші аспекти, які можуть відрізнитися від інших військових конфліктів. Українські вчені також надають експертну думку та консультації з питань впливу війни на соціальне самопочуття населення як в Україні, так і за її межами.

У висновку зазначимо, що історія дослідження соціального самопочуття населення в умовах війни свідчить про постійний інтерес вчених до вивчення впливу війни на психологічний стан суспільства. Від перших спроб описати війну

як соціальний явище до сучасних методологічних підходів, наукові дослідження надають глибоке розуміння того, як війна впливає на емоційний стан, соціальні взаємини та загальний добробут суспільства. Зіставлення результатів досліджень з різних епох допомагає виявити еволюцію у сприйнятті війни та соціальних реакціях на неї, що є важливим для розробки ефективних стратегій психологічної та соціальної підтримки в умовах конфлікту.

1.3. Принципи і методи дослідження суспільного самопочуття населення під час війни України

Дослідження соціального самопочуття населення під час війни в Україні має використовувати наукові принципи і методи, які дозволять верифікувати отримані результати та враховують специфіку конфлікту та соціокультурний контекст країни.

Широкомасштабні опитування серед населення, що мають на меті визначення загальних тенденцій та рівня підтримки певних політичних чи військових заходів називають кількісними опитуваннями. Опитування можуть містити питання про ставлення до конфлікту, довіру до влади, сприйняття зовнішніх загроз, та інші аспекти, які визначають суспільні настрої.

Використання кількісних опитувань у дослідженні суспільних настроїв під час війни в Україні має кілька важливих переваг, такі як об'єктивність та репрезентативність (кількісні опитування дозволяють отримати об'єктивну інформацію, яка є репрезентативною для певної популяції. Вони забезпечують можливість представити думки та переживання різних соціальних та демографічних груп населення, що дозволяє отримати більш повне уявлення про суспільні настрої), масштабність (кількісні опитування дозволяють збирати дані великого обсягу швидко та ефективно. Це особливо важливо в умовах війни, коли потрібно оперативно отримувати інформацію про настрої та думки населення.), можливість порівняння (завдяки кількісним даним можна порівняти результати опитувань в різні періоди часу або між різними регіонами. Це дозволяє виявити

зміни у суспільних настроях та оцінити ефективність різних заходів чи ініціатив), і нарешті статистичний аналіз (кількісні дані можна піддати статистичному аналізу для виявлення кореляцій, закономірностей та тенденцій в суспільних настроях. Це дозволяє отримати більш об'єктивні та науково обґрунтовані висновки).

Також фокус-групи, інтерв'ю та глибинні спостереження можуть допомогти отримати більш детальне та контекстуалізоване розуміння суспільних настроїв. Ці методи дозволяють вивчити внутрішні мотивації, переживання та думки людей, що важливо для розуміння внутрішніх динамік і протиріч у суспільстві.

А от використання якісних методів дослідження є важливим у дослідженні суспільних настроїв, тому що якісні методи дозволяють дослідникам глибше дізнатися про контекст та обставини, в яких формуються суспільні настрої. Фокус-групи, інтерв'ю та спостереження дозволяють отримати більш детальну інформацію про внутрішні мотивації, переживання та думки людей, що допомагає краще зрозуміти суспільні процеси. Вони дозволяють виявити складні патерни та відхилень у суспільних настроях, які можуть бути складніше виявити за допомогою кількісних методів. Це дозволяє дослідникам отримати більш повне уявлення про суспільні процеси та виявити неочевидні зв'язки.

У якісних дослідженнях дослідники взаємодіють із учасниками дослідження на більш особистому рівні, що може призвести до більш відкритого обміну думками та переживаннями. Це дозволяє отримати глибші та більш інтимні інсайти. А також результати якісних досліджень можна використовувати для кращого розуміння та пояснення отриманих кількісних даних. Це дозволяє зрозуміти не лише «що», а й «чому» за певними статистичними показниками.

Щодо аналізу медіа та соціальних мереж, то використання аналітичних інструментів для моніторингу та аналізу змісту новин, соціальних медіа, форумів тощо. Це дозволяє виявити тенденції в публічному дискурсі, а також виявити різноманітні думки та переживання населення.

Аналіз соціальних медіа є важливим інструментом у дослідженні суспільних настроїв під час війни в Україні з кількох причин, а саме швидкістю і доступністю інформації (соціальні медіа є одним із основних каналів комунікації, і вони дозволяють людям швидко ділитися своїми думками, переживаннями та реакціями на події. Аналіз соціальних медіа дозволяє отримати доступ до цієї інформації в реальному часі, що дозволяє вчасно реагувати на зміни в суспільних настроях), глибина аналізу (соціальні медіа надають доступ до великого обсягу текстової та візуальної інформації. Аналіз текстів, коментарів, хештегів, відео та фотографій дозволяє зрозуміти не лише зміст повідомлень, а й емоційний тон та контекст, що важливо для повного розуміння суспільних настроїв), географічна і соціальна репрезентативність (соціальні медіа мають глобальний охоплюючий характер, що дозволяє вивчати суспільні настрої в різних регіонах та серед різних соціальних груп. Це дозволяє отримати більш репрезентативну вибірку думок та переживань), виявлення трендів та патернів (аналіз соціальних медіа дозволяє виявляти тенденції та патерни в суспільних настроях, такі як поширення певних ідеологій, зміни в ставленні до подій та осіб, реакція на нові заклики тощо).

У зоні конфлікту можуть проводитися дослідження специфічних аспектів суспільних настроїв, таких як ставлення до військових дій, гуманітарна ситуація, взаємини між різними етнічними чи соціальними групами тощо.

Дослідження внутрішнього конфлікту дозволяє глибше зрозуміти причини, що лежать в основі війни. Це включає політичні, економічні, соціальні, етнічні та історичні фактори, які формують суспільні настрої та реакції на конфлікт. Воно дозволяє аналізувати погляди, переживання та дії різних сторін конфлікту. Це включає учасників конфлікту, жертв, підтримувачів різних політичних чи етнічних груп, а також зовнішніх акторів. Розуміння внутрішнього конфлікту дозволяє ідентифікувати можливі шляхи мирного врегулювання та медіації. Це може включати в себе вивчення причин і коренів конфлікту, пошук компромісних рішень та створення платформ для діалогу між сторонами конфлікту, дозволяє

ідентифікувати ризики подальшого насильства та конфлікту. Це допомагає розробляти стратегії превентивних заходів та попередження конфліктів.

Систематичний моніторинг зміни соціального самопочуття з часом дозволяє виявляти тенденції та аномалії у думках та переживаннях населення.

Моніторинг громадської думки дозволяє відслідковувати, які події, новини чи інциденти впливають на думки та переживання людей, дозволяє оцінити ефективність заходів, які призначені для зміни або впливу на суспільні настрої. Наприклад, він дозволяє визначити, як реагує громадськість на політичні дії, програми реформ, мирні ініціативи тощо. Моніторинг громадської думки допомагає у формулюванні та виконанні стратегій комунікації під час війни. Він дозволяє розуміти, як краще спілкуватися з громадськістю, які аргументи більш ефективні, а також як уникати конфліктів та негативних реакцій. Також допомагає забезпечити громадянам можливість висловлювати свої думки та переживання. Він сприяє демократичному процесу, бо дає можливість громадянам бути почутими та впливати на прийняття рішень.

Використання статистичного аналізу даних є важливим у дослідженні суспільних настроїв під час війни в Україні, тому що статистичний аналіз дозволяє отримати об'єктивні та точні результати, що ґрунтуються на числових даних. Це допомагає уникнути суб'єктивних впливів та забезпечує надійність отриманих висновків. Він дозволяє оцінити розподіл суспільних настроїв серед населення, виявити тенденції та зміни в часі. Це дозволяє дослідникам зрозуміти, якість та стабільність настроїв, а також визначити фактори, що впливають на їхню зміну, порівняти різні групи населення за різними параметрами суспільних настроїв. Це може включати порівняння за віковими категоріями, соціальним статусом, регіонами проживання тощо. Статистичний аналіз дозволяє виявити статистично значущі зв'язки та впливи між різними змінними, такими як події війни, соціально-економічні фактори, політичні процеси та суспільні настрої. Також дозволяє робити

прогнози щодо майбутніх тенденцій суспільних настроїв та визначати стратегії для ефективного реагування на них.

Також залучення експертів з різних сфер, таких як політика, соціологія, психологія тощо, може допомогти отримати більш об'єктивне та глибше розуміння суспільних настроїв. Експертне спостереження та аналіз може доповнити інші методи дослідження та дозволити зробити більш точні та обґрунтовані висновки. Спостереження експертів є важливим компонентом у дослідженні суспільних настроїв під час війни в Україні з кількох причин. Експерти з різних галузей, таких як соціологія, політологія, психологія та інші, мають глибокі знання про суспільні процеси і динаміку. Вони можуть надати контекстуальне розуміння та експертні оцінки ситуації, що допомагає інтерпретувати отримані дані та висновки. Вони можуть привнести нові ідеї, глибші інсайти та аналіз в розумінні суспільних настроїв. Їхні спостереження можуть розширити розуміння проблеми та допомогти знайти більш ефективні шляхи вирішення, можуть мати особистий досвід та відноситися до специфічних аспектів суспільних настроїв, особливо під час війни. Їхня взаємодія з учасниками дослідження та збиранням інформації може бути більш емпатичною та проникливою. Експерти допомагають контекстуалізувати отримані дані та висновки відповідно до актуальних суспільних, політичних та культурних обставин. Вони допомагають зрозуміти, які фактори можуть впливати на суспільні настрої та їхні зміни з часом.

Здійснення досліджень суспільних настроїв під час війни вимагає комплексного підходу, який поєднує різні методи та підходи. Комбінація кількісних та якісних даних, аналізу соціальних медіа, спостережень експертів та статистичного аналізу даних дозволяє отримати повніше та глибше розуміння суспільних настроїв та їх динаміки.

Комплексний підхід є важливим у дослідженні суспільних настроїв під час війни в Україні, бо використання різних методів дослідження, таких як опитування, аналіз соціальних медіа, якісні інтерв'ю тощо, дозволяє отримати різноманітні та

комбіновані дані. Це забезпечує більш повне та глибше розуміння суспільних настроїв. Використання комплексного підходу дозволяє отримати підтвердження отриманих результатів за різними методами. Наприклад, якщо кількісні дані показують певні тенденції, а якісні дослідження підтверджують ці тенденції, це підвищує впевненість у висновках.

Кожен метод дослідження має свої обмеження і може відображати лише певний аспект суспільних настроїв. Використання комплексного підходу дозволяє уникнути спотворень та доповнити один одного, що забезпечує більш об'єктивні результати. Також комплексний підхід дозволяє здійснити більш широкий аналіз різних аспектів суспільних настроїв, враховуючи їхню складність та багатоаспектність. У кожному конкретному випадку важливо враховувати етичні аспекти, обмеження та можливості різних методів дослідження, а також співпрацювати з місцевими експертами та організаціями, що мають розуміння місцевого контексту. Головне, при виборі методу дослідження суспільних настроїв під час війни важливо враховувати контекст війни, цілі дослідження, доступ до учасників, етичні аспекти, методологічні обмеження та додаткові ресурси.

Взагалі, дослідження суспільного самопочуття населення під час війни в Україні є надзвичайно важливим завданням для розуміння соціальних, психологічних та економічних наслідків конфлікту. Принципи і методи, використані в цьому дослідженні, дозволяють не лише оцінити загальний стан населення, але й виявити специфічні проблеми та потреби різних соціальних груп.

По-перше, важливість багаторівневого підходу полягає в можливості аналізу як макро-, так і мікросоціальних аспектів. Це дозволяє враховувати як загальні тенденції в суспільстві, так і індивідуальні переживання та реакції на стресові фактори війни.

По-друге, використання різних методів збору даних, таких як опитування, інтерв'ю, фокус-групи та аналіз вторинних даних, забезпечує комплексне бачення

ситуації. Кількісні методи надають статистично значущі дані, тоді як якісні методи допомагають глибше зрозуміти особисті досвіди та почуття людей.

По-третє, важливим принципом є етичність дослідження, що передбачає конфіденційність, добровільність участі та психологічну підтримку респондентів. Це особливо важливо у контексті війни, де люди можуть бути вразливими і потребувати особливої уваги.

Нарешті, результати дослідження мають практичне значення для розробки програм соціальної підтримки, психологічної допомоги та політики відновлення. Вони можуть стати основою для ухвалення рішень на різних рівнях влади і для діяльності неурядових організацій, спрямованих на покращення добробуту населення в умовах війни.

Таким чином, комплексний підхід до дослідження суспільного самопочуття населення під час війни в Україні дозволяє не лише виявити поточні проблеми, але й сформулювати ефективні стратегії для їх вирішення, сприяючи побудові стійкого та здорового суспільства в майбутньому.

Принципи і методи дослідження суспільного самопочуття населення під час війни в Україні виявилися важливими для розуміння впливу конфлікту на психологічний стан суспільства. Комбінація кількісних і якісних підходів дозволила отримати комплексні дані про емоційний стан і соціальні настрої громадян. Важливість репрезентативності вибірки та етичних аспектів дослідження забезпечує надійність та достовірність отриманих результатів.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУСПІЛЬНИХ НАСТРОЇВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

2.1. Сутність та характеристика суспільних настроїв під час війни

Війна створює загрозу для життя та благополуччя громадян. Суспільство спрямовує свої зусилля на забезпечення виживання, захист та безпеку. Це може призвести до змін у повсякденному житті, зміни пріоритетів та перерозподілу ресурсів. Суспільство мобілізує свої економічні, людські та матеріальні ресурси для підтримки військових операцій. Це може включати масштабну воєнну промисловість, мобілізацію праці та обмеження споживання.

Війна може сприяти зміцненню соціальної солідарності та взаємодопомоги. Дюркгейм визначав соціальну солідарність як зв'язки, які об'єднують членів суспільства [15]. Вона забезпечує соціальну інтеграцію та підтримує гармонію в суспільстві. Солідарність є основою для створення спільних норм, цінностей і вірувань, які сприяють стабільності та порядку. Люди об'єднуються в боротьбі за спільну мету, незалежно від соціального статусу чи інших відмінностей.

Але ж насамперед війна призводить до травм та страждань серед громадян. Це може бути як фізичні травми внаслідок бойових дій, так і психологічні травми внаслідок стресу, втрат та страху. До того ж суспільство прикладає значні зусилля для надання допомоги постраждалим та відновлення постраждалої інфраструктури, що може призвести до змін у соціальній та політичній структурі суспільства. Це може включати перегляд ролі держави, зміни владних структур та еволюцію соціальних інститутів.

Однак війна може відкривати можливості для соціальних та політичних змін, зокрема, щодо прав людини, громадянського суспільства та політичної участі. Це може бути часом перегляду ідеологічних концепцій та стратегій розвитку. Воєнний конфлікт може підштовхнути суспільство до активних політичних дебатів та

конфліктів. Різні соціальні групи можуть мати різні погляди на причини та наслідки війни, стратегії боротьби та шляхи до миру.

Війна також впливає на культурні норми та цінності суспільства. Зміни у відношенні до насильства, патріотизму, жертвенності та інших аспектів можуть виникати через досвід війни. В цілому, сутність суспільства під час війни відображається у мобілізації ресурсів, співпраці, стражданнях та можливостях для змін. Війна створює унікальні виклики та можливості для суспільства, що вимагають комплексного та відповідального підходу до вирішення.

Після завершення війни суспільство стикається з викликом відновлення та реабілітації. Це включає відновлення інфраструктури, реінтеграцію військових та постраждалих, а також психологічну та соціальну підтримку. Воєнний конфлікт може послужити уроком для суспільства. Аналіз минулих помилок та виявлення недоліків у стратегіях ведення війни може допомогти уникнути їх у майбутньому.

Суспільство під час війни демонструє свою здатність до співпраці, солідарності та виживання, а також може стати полем для еволюції культурних норм та цінностей. Водночас, війна приносить страждання, травми та втрати, які потребують підтримки та відновлення. Важливою складовою сутності суспільства під час війни є навчання на зразок минулих досвідів, що допомагає уникнути подібних помилок у майбутньому. Таким чином, розуміння та врахування цих аспектів дозволяє краще розуміти та ефективніше реагувати на виклики, що виникають у суспільстві під час війни.

Що до характеристик самого суспільства під час війни, то воно може демонструвати різні характеристики, які визначаються впливом воєнного конфлікту на його структуру, функціонування та внутрішні взаємини.

Однією з перших характеристик суспільства під час війни, що спадають на думку, це звісно мобілізація. Суспільство під час війни мобілізує свої ресурси, включаючи людські, економічні, технологічні та культурні, для підтримки воєнних зусиль. Це може включати мобілізацію військових, розробку військової техніки,

збільшення виробництва військових товарів та послуг, а також активізацію патріотичного настрою серед населення.

Мобілізація ресурсів дозволяє збільшити військову потужність країни, включаючи підготовку військ, посилення військової промисловості, виробництво озброєнь та спорядження. Економічна мобілізація може забезпечити економічну стійкість у часи конфлікту. Це може включати раціоналізацію виробництва, реорганізацію бюджету та ресурсів.

Також важливою частиною мобілізації є соціальна підтримка. Мобілізація ресурсів може викликати соціальну підтримку та співчуття з боку населення, оскільки відчуття загрози може об'єднати громадян навколо спільної мети. Що також призведе до більшого залучення та мобілізації людських ресурсів, включаючи військовий контингент, медичний персонал, волонтерів та інші групи.

Другою з найважливіших характеристик виступає психологічний стан населення. Війна може викликати стрес, тривогу, страх та інші психологічні проблеми серед населення. Травми, втрати та переживання можуть мати значний вплив на психічне та емоційне здоров'я громадян. Суспільство переживає страх та тривогу через загрозу втрати життя, травм та руйнування майна.

Важливість психологічного стану населення в такий період обумовлена багатьма факторами. Психологічний стан бійців та військових є критичним для їхньої ефективності на полі бою. Впевненість, мотивація та емоційна стійкість можуть значно впливати на їхні здатності виконувати завдання та приймати рішення в стресових ситуаціях. Стан населення також впливає на моральний дух та солідарність у військових операціях. Висока мораль та підтримка від населення можуть підтримувати мораль військових та сприяти їхньому бажанню продовжувати боротьбу. Війна може призвести до посттравматичного стресового розладу у військових та цивільних осіб, які пережили конфлікт.

Далі варто звернути увагу на те, що за собою завжди несе воєнний конфлікт, а саме економічні труднощі. Війна часто призводить до економічних труднощів у

суспільстві. Зростають витрати на оборону, зменшується виробництво, зростає безробіття, а також може збільшуватися інфляція. Економічні виклики можуть мати значний вплив на життя громадян та функціонування суспільства в цілому.

Воєнні конфлікти часто призводять до припинення або обмеження виробництва на підконтрольних територіях, що призводить до економічного спаду. Руйнування інфраструктури та обмеження доступу до ресурсів можуть значно ускладнити ведення бізнесу та виробництва товарів і послуг. Війна може спровокувати зростання цін на товари та послуги через обмеження їхнього постачання та збільшення попиту на них. Це призводить до зменшення покупної сили грошей та збільшення інфляційних тисків на економіку.

Економічні труднощі можуть призвести до загального невдоволення громадян економічною ситуацією та політичними лідерами. Це може призвести до соціальних протестів, змін у політичних переконаннях та загальної політичної нестабільності. В цілому, економічні труднощі під час війни можуть мати серйозні наслідки для економіки та суспільства країни, включаючи зниження виробництва, збільшення безробіття та бідності, а також погіршення фінансової стійкості та міжнародної інтеграції. Ці наслідки можуть бути тривалими і вимагати значних зусиль для подолання.

Саме ці характеристики відображають складність та різноманітність впливу війни на суспільство, а також виявляють його здатність до мобілізації, подолання економічних труднощів і подолання стресу та травм.

Переходячи до соціального самопочуття, варто зазначити, що воно під час війни відіграє ключову роль у формуванні та розвитку військових операцій, соціальної стабільності та можливостей мирного врегулювання конфлікту.

Соціальне самопочуття населення відображає комплексний ментальний стан громадянства, який визначається великою кількістю факторів, включаючи соціальні, економічні, політичні та культурні чинники. Війна може збільшити почуття патріотизму та національної єдності. Громадяни можуть почувати себе

більш залученими до своєї країни та співгромадян, об'єднуючись в боротьбі за спільну мету. В той же час війна може спричиняти страх та тривогу серед населення через загрозу життю, безпеці та майну. Настрої можуть бути напруженими та напруженими через неспокійний політичний та військовий клімат. Суспільство може поділятися на тих, хто підтримує війну та тих, хто протистоїть їй. Це може призвести до конфліктів та розбрату в суспільстві. Війна може також стимулювати мобілізацію та співпрацю серед населення. Громадяни можуть добровольно допомагати військовим, постраждалим та владі для підтримки зусиль у боротьбі з ворогом. А після завершення війни суспільство може страждати від посттравматичного стресу, коли настрої можуть бути напруженими через травми та втрати, зазнані під час конфлікту.

Розуміння та аналіз соціального самопочуття населення під час війни є важливим для уряду, військових та громадських лідерів, оскільки воно може впливати на воєнні зусилля, соціальну стабільність та можливості мирного врегулювання конфлікту.

Сутність та характеристика суспільних настроїв під час війни розкривають складність і різноманітність емоційного стану суспільства в умовах конфлікту. Дослідження цих настроїв дозволяє виявити широкий спектр емоцій, від страху та тривоги до співчуття та віри у перемогу. Важливо враховувати культурні, історичні та соціальні контексти, щоб отримати повну картину суспільних реакцій на війну. Це дозволяє краще розуміти потреби та переживання населення і забезпечити адекватну підтримку та реагування з боку влади та громадських організацій.

2.2 Особливості соціального самопочуття населення в умовах війни

Переживання війни створює в людей непередбачувані виклики та змінює їхнє життя назавжди. Особливе ставлення до тих, хто вижив у військових конфліктах, є важливим аспектом сучасного суспільства. Ця тема викликає багато питань, які

варто розглянути, включаючи емпатію, підтримку, негативні стереотипи та індивідуальний підхід до кожної особи.

Війна, як найстрашніше зіткнення, залишає невинуваті вразливості в серцях та душах тих, хто її пережив. Особливість ставлення до них полягає в необхідності розуміти, що кожна історія є унікальною. Кожен ветеран війни має свій власний досвід, свої власні травми та свої способи їх переживання. Тому важливо надавати їм індивідуальну підтримку та розуміння.

Однією з ключових рис ставлення до ветеранів війни є співчуття та підтримка. Це може виявлятися у формі психологічної та соціальної допомоги, а також у проявах поваги та вдячності за їхні внески в безпеку та мир. Забезпечення такої підтримки може значно полегшити процес адаптації ветеранів до мирного життя після війни.

Проте, поруч із співчуттям, існує також і страх або невпевненість у спілкуванні з ветеранами війни. Необхідно боротися з негативними стереотипами та уникати відстороненого ставлення до них. Замість цього, важливо відкривати діалог, сприяти взаєморозумінню та створювати безпечне середовище для ветеранів, де вони можуть відчути себе підтриманими та почутими.

Загалом, специфіка ставлення до людей, які пережили війну, полягає в унікальних викликах і можливостях, які це створює для суспільства. Вона вимагає від нас емпатії, толерантності та готовності надати підтримку, а також визнання індивідуальності кожної історії та потреб кожної людини, яка пережила війну. Тільки шляхом відкритого спілкування і спільних зусиль ми можемо створити середовище, в якому ветерани війни зможуть знайти внутрішній мир та відновити своє місце в суспільстві.

Цілком зрозуміло, що люди переживші війну можуть стикатися з психологічними та емоційними труднощами, такими як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресія, тривога та ізоляція. Однією з ключових аспектів специфіки ставлення до них є необхідність забезпечення доступу до якісних

психологічних та психіатричних послуг. Важливо зрозуміти, що ці виклики не можна ігнорувати, адже вони можуть мати серйозний вплив на якість життя ветеранів та їхніх родин.

Крім того, іншою складовою такої специфіки є пам'ять і визнання їхніх внесків у захист країни та збереження миру. Велике значення має святкування ветеранських днів та подій, які покликані вшанувати їхні подвиги. Це дозволяє не лише виявити повагу до їхнього служіння, але і показати, що їхні жертви та зусилля важливі для суспільства в цілому.

Таким чином, специфіка ставлення до таких людей вимагає від нас уваги, розуміння та активної підтримки. Шляхом поєднання зусиль суспільства та держави, ми можемо створити безпечне і підтримуюче середовище для ветеранів війни, де вони можуть знайти внутрішню міць та відновити своє гідне місце у світі.

Досягнення ефективного ставлення до ветеранів війни також вимагає системного підходу на рівні суспільства та держави. Це означає створення програм та сервісів для психологічної, медичної та соціальної підтримки, а також сприяння їхньому соціальному та професійному відновленню. Важливо, щоб ці заходи були доступними та ефективними, а їхнє впровадження відбувалося з урахуванням конкретних потреб цільової аудиторії.

Нарешті, необхідно звернути увагу на роль громадськості у формуванні ставлення до ветеранів війни. Освітня робота, підвищення свідомості та підтримка ініціатив, спрямованих на виявлення поваги та підтримки ветеранів, можуть допомогти знизити рівень стигми та покращити їхнє інтегрування в суспільство.

У глибині кожного ветерана живе унікальна історія та непередбачувані переживання, які важко передати словами. Тому необхідно прагнути до глибокого розуміння їхніх почуттів та досвіду, а також підтримувати їх у їхньому шляху до одужання та відновлення. Важливо виявляти зацікавленість у їхній історії, слухати їхні оповіді і надавати можливість виражати свої почуття та емоції.

Усі ці аспекти відображають специфіку ставлення до людей, які пережили війну, а також вимагають від нас постійного навчання, розвитку емпатії та активної підтримки. Лише шляхом спільних зусиль ми можемо створити справедливе, гуманне та підтримуюче середовище для тих, хто служив своїй країні у найважчі часи.

Однак, війна - це не лише бій та конфлікт на полі бою, але й невимовний стрес та трагедія для цивільного населення, яке стикається з наслідками конфлікту безпосередньо на своїй землі. Ставлення до цивільних людей, які пережили війну, має свої особливості, які відображаються на суспільстві як цілому.

По-перше, важливо визнати, що цивільні жертви війни також зазнають непоправних втрат, травм та страждань, які можуть залишити психологічні та емоційні шрами назавжди. Ставлення до них повинно базуватися на емпатії, співчутті та підтримці. Однак, у багатьох випадках, цивільні жертви війни стикаються зі стигматизацією, відчуженням та недооціненням своїх травматичних досвідів у суспільстві.

Однією з причин стигматизації цивільних жертв війни є відчуття віддаленості та непорозуміння з боку тих, хто не переживав подібного. Суспільство може не здогадуватися про те, які травми та страждання переносили ці люди, і, внаслідок цього, виявляти байдужість або навіть неприязнь.

Крім того, деякі люди можуть відноситися до цивільних жертв війни з певною стигмою, вважаючи, що вони не мають права на те, щоб відчувати та виражати свої емоції через те, що вони не брали участі в бойових діях або не є військовими. Це може призвести до відчуття відчуження та самоізоляції.

Додатково, цивільні жертви війни часто зіткнуться з недооціненням своїх травматичних досвідів у суспільстві. Іноді оточуючі можуть сприймати їхні страждання як менш важливі або несуттєві порівняно з військовими ветеранами, що може призвести до відчуття невизнання та розчарування.

У цій ситуації важливо підтримувати цивільних жертв війни, надаючи їм простір для вираження їхніх почуттів та емоцій, а також активно слухаючи їхні історії. Необхідно створювати безпечне та емпатичне середовище, де вони можуть відчувати себе прийнятими та розумілими. Також важливо продовжувати розгортати освітні та інформаційні кампанії, які допоможуть розірвати стигматизацію навколо цивільних жертв війни та підвищити свідомість суспільства щодо їхніх потреб та травм. Тільки через ці спільні зусилля ми зможемо зменшити стигматизацію та підтримати всіх, хто постраждав у результаті війни.

Ставлення до цивільних жертв війни повинно враховувати ці складнощі та надавати їм адекватну підтримку та допомогу у відновленні. Важливо визнати їхні травматичні досвіди та надати можливість для професійної та психологічної реабілітації. Також потрібно забезпечити доступ до ресурсів для забезпечення соціального та економічного відновлення, щоб допомогти цим людям знову знайти своє місце в суспільстві та повернутися до повноцінного життя.

Суспільство також повинно усвідомити, що кожна цивільна жертва війни так само має свою унікальну історію та досвід, який потребує індивідуального підходу та розуміння. Важливо уникати загальних узагальнень та стереотипів щодо їхніх переживань та реакцій. Замість цього, необхідно надавати підтримку та сприяти їхньому процесу одужання через емпатію, розуміння та турботу.

Другим аспектом є важливість надання цивільним жертвам війни доступу до необхідних ресурсів та підтримки для їхнього відновлення та реінтеграції в суспільство. Це може включати медичну допомогу, психологічну підтримку, житлові та фінансові ресурси, а також можливості для навчання та професійного розвитку. Брак такої підтримки може призвести до подальшого загострення травм та відчуття відчуження цивільних жертв війни від суспільства.

Також ставлення до цивільних жертв війни відображається на суспільстві через вплив на соціальні норми та цінності. Суспільство, яке активно підтримує цивільних жертв та визнає їхні права та потреби, може стати більш сприятливим

середовищем для зцілення та розвитку всіх своїх членів. З іншого боку, суспільство, яке ігнорує або недооцінює потреби цивільних жертв війни, може відчувати негативний вплив на свою соціальну структуру та духовний розвиток.

Вагомою проблемою у цьому питанні є і діти війни. Діти, які пережили війну, є однією з найбільш вразливих та потребує уваги груп у суспільстві. Їхні травматичні досвіди та втрати можуть залишити невиліковні відбитки у їхньому фізичному, психологічному та емоційному розвитку. Ставлення до дітей війни у суспільстві має свої особливості, які варто розглянути.

По-перше, важливо пам'ятати, що діти війни несуть найбільший вплив конфлікту, хоча вони не мають жодної вини у його виникненні. Ставлення до них повинно ґрунтуватися на емпатії, турботі та захисті їхніх прав та потреб. Однак, в деяких випадках, діти війни можуть стикатися з відчуженням або непорозумінням з боку суспільства, що ускладнює їхню адаптацію та одужання.

Другим аспектом є потреба в створенні безпечного та підтримуючого середовища для дітей війни. Це означає забезпечення доступу до освіти, медичної допомоги, психологічної підтримки та інших необхідних ресурсів для їхнього фізичного та емоційного благополуччя. Крім того, важливо забезпечити можливості для відновлення та реінтеграції дітей війни в суспільство, надавши їм шанс на майбутнє без насильства та конфліктів.

Нарешті, суспільство повинно активно працювати над зниженням стигми та дискримінації, з якими стикаються діти війни. Забезпечення їхнього повноцінного включення та підтримки є ключовим для побудови справедливого та гуманного суспільства. Це може включати освітні програми, розвиток свідомості та культури толерантності щодо дітей війни. Тому важливо в суспільстві створити сприятливі умови для розвитку та оздоровлення дітей війни. Це може включати в себе організацію безпечних просторів для гри та відпочинку, доступ до психологічної та медичної допомоги, а також психосоціальну підтримку для сімей, в яких вони знаходяться. Крім того, важливо забезпечити дітям можливості для отримання

освіти та розвитку навичок, які допоможуть їм у майбутньому побудувати стабільне та успішне життя.

Навчання суспільства емпатії та розуміння щодо потреб та проблем дітей війни є ключовим аспектом покращення їхнього становища. Важливо визнати, що ці діти є майбутнім суспільством і потребують нашої підтримки та допомоги для того, щоб зрости в щасливих, здорових та успішних громадян. Лише шляхом спільних зусиль суспільства, уряду, міжнародних організацій та громадян ми зможемо забезпечити цим дітям майбутнє, яке вони заслуговують.

Не менш важливим питанням є адаптація таких дітей у новому суспільстві. Наприклад, в іншій країні, коли вони вимушено покинули свої домівки. Діти війни, які переїжджають до іншої країни в пошуках безпеки та захисту, стикаються з рядом викликів і труднощів у новому іноземному суспільстві.

По-перше, однією з найбільших проблем є втрата стабільності та безпеки. Діти, які втекли від військових дій у своїй батьківщині і знайшли притулок у іншій країні, втрачають свої домівки, родини та звичний спосіб життя. Це може призвести до великого стресу та тривоги у дітей, які потребують підтримки та захисту в новому середовищі.

По-друге, діти війни можуть стикатися зі складнощами у соціальній адаптації. Вони можуть відчувати себе відчуженими та непевними у новому іноземному суспільстві, особливо якщо вони відмінні за культурою, мовою та звичаями. Брак підтримки та розуміння з боку місцевого населення може ускладнити їхню інтеграцію та соціалізацію.

Багато людей реагують на тих, хто пережив війну, зі співчуттям і прагненням надати підтримку. Це може виявлятися у вигляді матеріальної допомоги, психологічної підтримки або просто у вияві інтересу до їхньої історії. Деяко може відчувати страх або непевненість у спілкуванні з ветеранами війни через невідомість та неспокій. Це може призвести до уникання таких осіб або навіть викликати негативні стереотипи. У багатьох культурах ветерани війни отримують

особливу повагу та визнання за їхні внесок у захист країни або захист мирних цінностей. Це може виявлятися у формі ветеранських допомогових програм, святкування ветеранських днів або нагород. Також ветерани війни часто зіткнуться зі своїми власними психологічними та емоційними викликами, такими як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресія, тощо. Ефективна підтримка у цій сфері може бути критичною для полегшення їхнього відновлення після війни. Важливо розуміти, що досвід кожного хто пережив війну є унікальним. Тому підхід до кожної особи повинен бути індивідуалізованим і враховувати їхні потреби, досвід та побажання.

Дослідження на цю тему проводили такі науковці, як Ервінг Гофман, який досліджував поняття стигми у своїй роботі «Стигма: Примітки про управління зіпсованою ідентичністю» (1963) [36]. Він аналізував, як суспільство ставиться до людей з фізичними та психологічними травмами, що можуть виникати внаслідок війни, і як ці люди управляють своєю «зіпсованою ідентичністю». Моріс Халбвакс також у своїх роботах про колективну пам'ять досліджував, як суспільство пам'ятає та реагує на травматичні події, такі як війна. Його праці допомагають зрозуміти, як колективна пам'ять впливає на ставлення до ветеранів та жертв війни. І Томас Дж. Шепард у своїх дослідженнях, зокрема в книзі «В'єтнамське покоління: Пам'ять, ідентичність та історія у в'єтнамських ветеранів» (2001), аналізував ставлення суспільства до ветеранів війни у В'єтнамі та як ці ветерани інтегрувалися назад у цивільне життя.

Дослідники вивчають, як ветерани та цивільні жертви війни можуть стикатися зі стигматизацією та дискримінацією через свої травматичні переживання. Це може включати соціальну ізоляцію, проблеми з працевлаштуванням і негативні стереотипи. Дослідження фокусуються на процесах психологічної адаптації та інтеграції ветеранів у мирне життя. Це включає вивчення посттравматичного стресового розладу (ПТСР), методів реабілітації та підтримки, які можуть допомогти ветеранам та іншим жертвам війни. А також як суспільство пам'ятає

війни та їхні жертви, як ці спогади впливають на національну ідентичність та політичну культуру. Це включає вивчення меморіалів, музеїв і публічних ритуалів пам'яті.

Особливості соціального самопочуття населення в умовах війни виявляються складними та багатограними. Війну породжує нестабільність, тривога та страх, але також, вона може сприяти формуванню співчуття, солідарності та віри в перемогу. Важливо розуміти, що емоційний стан населення є результатом впливу різноманітних факторів, таких як загроза безпеці, втрати близьких, та соціальна підтримка. Дослідження цих особливостей дозволяє краще розуміти потреби та реакції населення в умовах війни та розробляти ефективні заходи для підтримки громадян і підвищення їхнього добробуту.

2.3. Особливості реалізації подолання соціальних травм спричинених війною

Соціальні травми, спричинені війною, є серйозними та довготривалими наслідками військових конфліктів, які не тільки впливають на безпосередніх учасників бойових дій, але й розповсюджуються на всі сфери життя суспільства. Ці травми створюють комплексні проблеми, що включають психологічні, соціальні та економічні аспекти, і вони можуть тривати десятиліття після закінчення війни.

Психологічні аспекти соціальних травм відображаються у посттравматичному стресовому розладі (ПТСР), депресії, тривозі та інших психічних станах, які виникають у постраждалих від війни. Постійний страх, втрата близьких людей, переживання насильства та жахливих подій - все це залишає глибокий слід на психіці особистості і може значно погіршити їхнє психічне здоров'я та якість життя.

Соціальні травми також відображаються у порушенні соціальних зв'язків та структур, що спричиняє відчуття відчуження, безпорадності та невпевненості у майбутньому. Постраждалі від війни можуть втратити свою соціальну ідентичність

та стати відстороненими від суспільства через стигматизацію та недооцінення їхніх досвідів. Крім того, економічні труднощі та обмеження, пов'язані з втратою роботи, майна та інфраструктури, поглиблюють соціальні травми та ускладнюють процес відновлення.

Важливо також зазначити, що соціальні травми від війни мають далекосяжні наслідки не лише для постраждалих, але й для всього суспільства. Вони можуть призводити до зростання насильства, злочинності та безпорадності, що загрожує стабільності та мирному співіснуванню. Таким чином, важливо приділяти увагу подоланню соціальних травм від війни через ефективні програми психологічної підтримки, соціальної реінтеграції та економічного відновлення, щоб забезпечити стабільність та благополуччя суспільства в цілому.

Такі травми мають дуже великий вплив на фізичне та психічне здоров'я постраждалих осіб, а також на само суспільство в цілому. Наприклад, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) може призвести до появи фізичних проблем, таких як безсоння, головні болі, серцеві проблеми та інші. Психологічні наслідки можуть виявитися у втраті інтересу до життя, зниженні самооцінки та проблемах з міжособистісними відносинами.

Більше того, соціальні травми можуть мати далекосяжні ефекти на майбутнє покоління. Діти, які пережили війну або були свідками насильства, можуть мати проблеми з адаптацією до суспільства, розладами психіки та іншими серйозними проблемами. Це може вплинути на їхню здатність до навчання та соціальну інтеграцію в майбутньому, що в кінцевому підсумку може призвести до погіршення якості життя та підвищення ризику виконання ними небезпечних або агресивних дій.

Війна, незалежно від часу чи місця, завжди приносить не лише фізичні збитки, але й величезні соціальні травми. Вони стосуються не лише безпосередніх учасників конфлікту, але й цілі суспільства, залишаючи слід на психіці та емоціях людей. Особливості реалізації процесу подолання соціальних травм, спричинених

війною, потребують комплексного підходу, що враховує різноманітні аспекти цієї проблеми.

Однією з основних проблем є стигматизація постраждалих осіб. У суспільстві може існувати певне негативне ставлення до людей, які пережили війну або стали жертвами насильства. Це може призвести до відчуття відчуження та неприйняття, що ускладнює процес їхнього подолання травм та реінтеграції в суспільство. До того ж у багатьох суспільствах може бути обмежений доступ до психологічної допомоги через відсутність фінансування, низьку кваліфікацію фахівців або відсутність інфраструктури для надання таких послуг. Це може ускладнити отримання підтримки для постраждалих осіб та уповільнити їхній процес відновлення.

Варто звернути увагу на особливості культури та соціального середовища, що також можуть впливати на реалізацію методів подолання соціальних травм. Наприклад, у деяких культурах може бути стигматизація щодо психічних проблем, що ускладнює пошук психологічної допомоги та психотерапії.

Узагальнюючи, подолання соціальних травм, спричинених війною, є складним завданням, але з відповідними ресурсами, підтримкою та спільними зусиллями суспільства це можливо. Цей диплом демонструє важливість подальших досліджень та дій у цьому напрямку для створення більш здорового, стабільного та сприятливого середовища для всіх постраждалих від війни.

Особливості реалізації подолання соціальних травм, спричинених війною, виявляються важливими для відновлення соціальної та психологічної стійкості суспільства. Подолання таких травм вимагає комплексного підходу, що включає в себе психологічну підтримку, соціальні інтервенції та політики відновлення. Важливою є активна участь держави, міжнародних організацій та громадськості у створенні програм та ініціатив, спрямованих на забезпечення підтримки для тих, хто постраждав від воєнного конфлікту. Такий підхід сприяє зміцненню резиліентності суспільства та сприяє відновленню його соціального капіталу.

РОЗДІЛ 3. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО САМОПОЧУТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

3.1 Глибинне інтерв'ю як метод дослідження соціального самопочуття населення під час війни

У соціології немає одного універсально методу дослідження, оскільки вибір методів залежить від конкретних питань дослідження, характеру даних, доступних ресурсів та цілей дослідження. Однак деякі методи широко використовуються та вважаються дуже ефективними у соціологічних дослідженнях.

Підбір методів для дослідження на тему «Соціальне самопочуття населення в умовах війни» вимагає особливого уважного підходу через етичні аспекти, адже дослідники повинні дотримуватися високих стандартів етики та забезпечити конфіденційність, безпеку та добробут учасників дослідження. Специфіку взаємодії з учасниками також варто враховувати, тому що умови війни можуть призвести до емоційно складних ситуацій для учасників дослідження, тому важливо мати відповідну підготовку та співчутливий підхід. Також методи дослідження повинні бути гнучкими та адаптованими до специфічних умов війни. Тому, враховуючи складність та непередбачуваність ситуації, дослідники можуть використовувати комбінацію різних методів, щоб отримати комплексний та об'єктивний огляд ситуації. Важливо також звертати увагу на можливість використання множинних джерел інформації, таких як інтерв'ю, анкети, спостереження, мультимедійні матеріали тощо. Це дозволить отримати більш повне та різноманітне розуміння соціального самопочуття населення в умовах війни.

Найпопулярнішими та найадаптивнішими є нижче наведені методи дослідження.

Анкетування та опитування є методом, що полягає у створенні структурованих або напівструктурованих анкет, які розсилаються або адмініструються

респондентам. Він широко використовується для збору кількісних даних великого обсягу та дозволяє аналізувати широкий спектр соціальних питань.

Плюси методу анкетування та опитування полягають у його широкому застосуванні та можливості збору великої кількості даних від великої кількості респондентів. Це дозволяє отримати репрезентативне уявлення про соціальне самопочуття населення України в умовах війни. Метод також ефективний для порівняння рівня самопочуття в різних групах населення та в різні періоди часу.

Однак анкетування та опитування мають деякі мінуси. Наприклад, існує ризик недостатньої глибини аналізу, оскільки питання в анкетах можуть бути обмеженими. Також може виникнути проблема низької відповідності, коли респонденти надають відповіді, які не відображають їхні справжні відчуття через бажання соціальної прийнятності або інші фактори. Крім того, в умовах війни може бути складно забезпечити достатню кількість респондентів, особливо в зоні активних бойових дій або в районах з обмеженим доступом.

Спостереження. Метод включає безпосереднє спостереження соціальних явищ та взаємодій в реальному часі. Він може бути корисним для отримання об'єктивної інформації про поведінку та взаємодії між людьми.

Метод спостереження має деякі переваги. По-перше, цей метод дозволяє дослідникам отримати безпосередній та об'єктивний погляд на соціальні взаємодії та поведінку людей в реальному часі. Він може виявити тонкі невербальні вирази та зміни в поведінці, які можуть бути важко зафіксувати іншими методами. Також метод спостереження може допомогти дослідникам зрозуміти контекст та обставини, що впливають на соціальне самопочуття, через спостереження у реальних умовах.

Але спостереження також має свої обмеження. Наприклад, він може бути витратним у плані часу та ресурсів, оскільки дослідникам потрібно проводити тривалі періоди часу, спостерігаючи за поведінкою населення. Крім того, існує ризик спотворення спостережень через особисті переконання або попередні

очікування дослідника. Крім того, метод спостереження може бути обмежений в термінах доступу до певних зон або груп населення в умовах війни, що може ускладнити збір даних.

Аналіз контенту. Цей метод використовується для аналізу текстів, медійних матеріалів, соціальних мереж тощо з метою виявлення тенденцій, патернів та значень у вмісті.

Метод аналізу контенту має свої переваги при дослідженні соціального самопочуття населення України в умовах війни. Він дозволяє дослідникам аналізувати великі обсяги текстової, аудіо- та візуальної інформації, що може бути зібрано з різних джерел, таких як ЗМІ, соціальні мережі, офіційні заяви тощо. Це дозволяє отримати широкий огляд громадської думки та реакції на війну. Крім того, аналіз контенту може виявити різні теми, тренди та настрої населення, що сприяє розумінню соціального контексту.

Однак, він також має свої обмеження. Наприклад, існує ризик спотворення результатів через суб'єктивний підхід дослідника при виборі матеріалів для аналізу або при їх інтерпретації. Крім того, аналіз контенту може бути часом і ресурсом витратним процесом, оскільки необхідно пройти через велику кількість інформації для виявлення патернів та тенденцій. Також важливо враховувати, що контент, який дослідник аналізує, може бути під впливом певних політичних, соціальних або економічних інтересів, що може спотворити об'єктивність результатів.

Експериментальні дослідження. Вони дозволяють встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між змінними, шляхом контрольованих умов експерименту.

Метод експериментальних досліджень має свої переваги при вивченні соціального самопочуття населення України в умовах війни. Він дозволяє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між різними факторами та соціальними явищами, що може допомогти зрозуміти, як саме війна впливає на емоційний стан та настрої населення. Експерименти також дозволяють контролювати різні змінні та умови, щоб зробити результати більш об'єктивними та достовірними.

З мінусів, експерименти в соціології часто обмежені виконанням у реальних умовах, особливо коли мова йде про дослідження впливу війни на населення. Це може призвести до неповноцінних результатів, оскільки війна - це складний та несподіваний контекст. Крім того, експериментальні дослідження можуть бути етично складними або неможливими у деяких випадках, особливо коли мова йде про вивчення емоційного стану людей у військових конфліктах.

Глибинні інтерв'ю. Передбачають проведення детальних інтерв'ю з окремими особами або малими групами. Він дозволяє збирати багато якісної інформації про складні та особисті аспекти соціальних явищ.

Цей метод був розроблений і започаткований в галузі соціології та психології. Його поширення та розвиток значною мірою пов'язаний з роботами таких вчених, як Зигмунд Фрейд, Карл Роджерс, Аарон Бек та інші. Вони використовували різні форми глибинного інтерв'ю для дослідження психологічних аспектів особистості, емоцій та мотивацій.

У галузі соціології метод глибинних інтерв'ю став популярним завдяки працям вчених, таких як Чарльз Рагнам, Ховард Бекер, Пол Лазарсфельд та інші, які використовували його для розуміння соціальних структур, взаємодій та індивідуальних досвідів. Таким чином, метод глибинних інтерв'ю розвивався в різних наукових дисциплінах та використовувався для різноманітних досліджень.

Метод глибинних інтерв'ю має низку вагомих переваг, особливо у дослідженні соціального самопочуття населення України в умовах війни. По-перше, він дозволяє дослідникам отримати глибоке та детальне розуміння емоційного стану, переживань та думок респондентів. Цей метод дозволяє людям вільно висловлювати свої почуття та думки без обмежень, що може призвести до більш відкритої та глибокої обміну інформацією.

Глибинні інтерв'ю також надають можливість зрозуміти контекст та особисті обставини, що впливають на соціальне самопочуття. Дослідник може встановити довірчі відносини з респондентами, що сприяє більш відкритому та довірливому

обговоренню теми. Крім того, глибинні інтерв'ю дозволяють отримати якісні дані, які можуть бути важливим доповненням до кількісних даних, отриманих за допомогою інших методів.

Щодо недоліків, метод глибинних інтерв'ю може бути частота ресурсозатратним процесом через потребу у веденні детальних розмов з кожним респондентом. Крім того, існує ризик суб'єктивності при аналізі отриманих даних через особисті переконання або упередження дослідника. Однак враховуючи глибокий та детальний характер отримуваних даних, метод глибинних інтерв'ю залишається одним з найкращих варіантів для вивчення соціального самопочуття в умовах війни.

Зокрема, метод глибинних інтерв'ю дозволяє дослідникам розкрити складні та чутливі аспекти соціального самопочуття, які можуть бути важко виявити за допомогою інших методів. Велика увага до дослідником може бути приділена індивідуальним досвідом та унікальним життєвим ситуаціям кожного респондента, що дозволяє отримати глибше розуміння впливу війни на їхнє самопочуття.

Крім того, метод глибинних інтерв'ю може бути особливо корисним у вивченні динаміки соціального самопочуття в часі, оскільки він дозволяє відслідковувати зміни в переживаннях та настроях населення протягом тривалого періоду. Такий підхід дозволяє зрозуміти, як емоційний стан людей може змінюватися відносно різних етапів конфлікту або заходів з миротворчості.

Отже, враховуючи глибокiсть та комплексність отримуваних даних, а також можливість вивчення індивідуальних досвідів та динаміки емоційного стану населення, метод глибинних інтерв'ю вважається одним з кращих варіантів для дослідження соціального самопочуття в умовах війни.

Отже, метод глибинного інтерв'ю виявляється найоптимальнішим для дослідження соціального самопочуття населення в умовах війни з ряду причин. По-перше, він дозволяє отримати глибоке та детальне розуміння емоційного стану, переживань та думок респондентів, що допомагає у вивченні складних аспектів

соціального самопочуття. Вільна форма спілкування в глибинних інтерв'ю сприяє відкритому обміну інформацією та дозволяє респондентам висловлювати свої почуття без обмежень.

По-друге, метод глибинного інтерв'ю дозволяє зрозуміти контекст та особисті обставини, що впливають на соціальне самопочуття, через спостереження в реальних умовах. Це дає можливість отримати повнішу картину та розуміння впливу війни на емоційний стан та настрої населення.

Крім того, велика увага до індивідуальних досвідів та динаміки емоційного стану населення, що забезпечує метод глибинного інтерв'ю, дозволяє отримати глибоке і детальне розуміння впливу війни на соціальне самопочуття кожного окремого індивіда.

Тому, з урахуванням своїх можливостей вивчення складних емоційних аспектів та особистих переживань людей в умовах війни, метод глибинного інтерв'ю виявляється найбільш підходящим для дослідження соціального самопочуття населення в таких умовах.

Глибинне інтерв'ю виявляється дієвим та важливим методом дослідження соціального самопочуття населення в умовах війни. Цей метод дозволяє розкрити глибинні емоції, переживання та думки індивідів, які можуть залишатися непростими для вимірювання кількісними засобами. Через індивідуалізований підхід до кожного респондента глибинне інтерв'ю надає можливість збагатити розуміння соціальних настроїв та відтворити контекст їхнього виникнення. Такий метод дослідження дозволяє враховувати унікальність кожної людської історії та відтворювати різноманітність переживань населення в умовах війни.

3.2 Аналіз та інтерпретація результатів дослідження впливу війни на соціальне самопочуття населення

Аналіз та інтерпретація результатів дослідження впливу війни на соціальне самопочуття населення є важливим етапом у розумінні складності цього явища.

Після збору та обробки даних дослідникам необхідно виявити ключові теми та патерни, що виникають з аналізу. Це можуть бути зміни в психологічному стані населення, реакції на стресові ситуації, зміни в соціальних взаємовідносинах та інші аспекти.

Інтерпретація результатів полягає в тлумаченні знайдених тенденцій та патернів з урахуванням контексту дослідження. Це може включати пояснення причинно-наслідкових зв'язків між військовим конфліктом та психологічним станом населення, виявлення впливу культурних чинників на сприйняття військових дій, а також аналіз історичного контексту.

Формулювання висновків дозволяє дослідникам узагальнити отримані результати та зробити висновки щодо впливу війни на соціальне самопочуття населення. Це може стати основою для розробки стратегій підтримки психологічного здоров'я, реабілітації та підтримки вразливих груп населення в умовах воєнного конфлікту.

Для першого аналізу будемо використовувати масив «Результати національних щорічних моніторингових опитувань 1992–2023 років», опитування на тему «Ви вважаєте, скільки пройде часу поки закінчиться війна?» [31, с.337].

Дослідження вказує на те, що відповіді респондентів різняться і виявляються досить розмаїтими. Близько 0.8% вважають, що війна може завершитися вже протягом наступного тижня, тоді як 0.7% ставлять на те, що це може статися протягом кількох тижнів.

Однак, більшість респондентів (76.3%) вважають, що війна триватиме досить тривалий час. 9.4% відповідають, що вона може тривати кілька місяців, 34.3% - півроку-рік, і навіть 42.0% вважають, що війна триватиме більше року. Це свідчить про загальний песимізм щодо завершення конфлікту у найближчому майбутньому.

Також, 12.8% відповіли, що важко визначити чи немає відповіді на це питання, що може вказувати на загальну невизначеність щодо подальших перспектив та розвитку подій.

Таке різноманіття відповідей може бути спричинене різними чинниками, такими як інформаційна обставина, особистий досвід, культурний контекст, чуттєва реакція на події тощо.

Це дослідження відображає нестабільність та неоднозначність в суспільних уявленнях про те, як довго може тривати війна та коли вона завершиться.

Такий розбіжний характер відповідей вказує на складність та невизначеність ситуації, пов'язаної з війною. Це може бути викликано нестабільністю на політичному та воєнному фронті, невизначеністю щодо перспектив мирного врегулювання, а також психологічними аспектами, такими як тривога, страх та невпевненість у майбутньому. Важливою є інтерпретація цих результатів у контексті політичних та соціокультурних реалій країни, а також врахування динаміки військових подій та міжнародних дипломатичних зусиль для врегулювання конфлікту. Такий аналіз може слугувати основою для розробки стратегій та планів дій як з боку влади, так і громадських організацій для підтримки населення та забезпечення стабільності та миру у країні.

Крім того, таке різноманіття відповідей може свідчити про різні рівні освіченості, інформованості та досвіду респондентів. Наприклад, ті, хто мають доступ до більш достовірної інформації про хід військових подій, можуть мати більш реалістичні очікування щодо тривалості конфлікту. З іншого боку, ті, хто живуть у зонах бойових дій або мають безпосередній досвід війни, можуть бути більш песимістично налаштовані щодо його тривалості.

Це дослідження відкриває важливість систематичного моніторингу громадської думки та емоційного стану населення в умовах війни. Такий моніторинг може служити сигналом для владних структур та громадських організацій про необхідність реагування на певні соціальні проблеми та потреби громадян. Крім того, ці дані можуть бути використані для адаптації стратегій підтримки населення та розвитку ефективних програм для поліпшення якості життя та забезпечення соціальної стабільності під час війни.

Наступним розглянемо дослідження з питання «Що буде достатньо для перемоги України у війні, окрім повного припинення атак Росії»[31,с.337]? Дослідження, проведене у 2023 році, визначило різні можливі варіанти, які були б достатніми для перемоги України в війні, окрім повного припинення атак Росії. Результати показали, що значна більшість респондентів вважає повернення усіх територій, що перебували під контролем України на момент її незалежності у 1991 році, як найбільш важливим критерієм перемоги. Цей варіант отримав найвищий рівень підтримки, що складає 83.5%.

Інші варіанти, такі як повернення усіх територій, крім Донбасу або Криму, чи повернення територій, захоплених після 24 лютого 2022 року, отримали меншу підтримку серед респондентів.

Ці результати свідчать про те, що для більшості українців важливо відновлення територіальної цілісності країни до стану на 1991 рік як ключовий аспект перемоги в війні.

Крім того, дослідження вказало на те, що утримання всіх зараз контрольованих Україною територій та повернення територій, крім Донбасу або Криму, мають значення для певної частини респондентів, але ці варіанти отримали меншу підтримку порівняно з поверненням до кордонів 1991 року.

Значення цього дослідження полягає в тому, що воно відображає глибокі переконання українського суспільства щодо важливості територіальної цілісності країни та виражає стійку підтримку територіального відновлення до стану на момент отримання незалежності. Це може мати важливі наслідки для стратегії та політики влади в умовах ведення війни та дипломатичних переговорів.

Однак дослідження також відображає складність ситуації та розуміння того, що вирішення конфлікту потребує комплексного підходу, який враховує інтереси всіх зацікавлених сторін та можливість вибору компромісних рішень для досягнення миру та стабільності в регіоні.

І наостанок проаналізуємо опитування на тему: «Чи є сьогодні в Україні політичні лідери, які можуть ефективно керувати країною?»[31,с.334].

Це дослідження відображає динаміку думок українського суспільства щодо наявності політичних лідерів, які можуть ефективно керувати країною. Загалом, протягом багатьох років відсоток тих, хто вірить у наявність таких лідерів, коливався.

У період з 1994 по 2000 рік, близько 15-20% респондентів вірили у наявність ефективних політичних лідерів. Проте з 2000 по 2010 рік цей відсоток зріс до близько 30-50%. Найвищий показник був зафіксований у 2019 та 2022 роках, коли більшість опитаних (близько 60%) вірили у наявність таких лідерів.

Значний впадок у віру у наявність ефективних політичних лідерів спостерігався у 2020 та 2023 роках, коли цей показник склав лише близько 25-30%.

Це дослідження свідчить про те, що думки суспільства стосовно політичного керівництва в Україні є досить змінними та залежать від різних факторів, таких як політичні події, економічна ситуація та інші.

Також важливо відзначити, що значна частина респондентів протягом усього періоду вважала відповідь «важко сказати». Це свідчить про розподіленість думок у суспільстві та можливу невпевненість у тому, чи існують сьогодні належні політичні лідери, які можуть ефективно керувати країною.

З іншого боку, відсутність впевненості може також відображати загальну недовіру до політичної системи та певних політичних фігур, або відсутність достатньої інформації для формування чіткої думки.

У той час, коли деякі роки показували високий рівень довіри до політичних лідерів, інші роки свідчили про зниження цього довіри. Це може бути пов'язано з конкретними подіями, рішеннями чи ситуаціями, які відбувалися в країні протягом цих періодів і які впливали на загальну думку суспільства щодо політичного лідерства. Дослідження вказує на складну та змінну природу сприйняття

політичного керівництва в Україні, а також на важливість подальшого вивчення та розуміння динаміки цих думок у суспільстві.

Отже, аналіз та інтерпретація результатів дослідження впливу війни на соціальне самопочуття населення дозволили отримати глибоке розуміння динаміки емоційного стану суспільства в умовах конфлікту. Через систематичний аналіз отриманих даних були виявлені ключові тенденції, що відображаються в соціальних настроях та емоційному стані населення. Інтерпретація результатів дозволила зрозуміти, які аспекти війни найбільше впливають на самопочуття громадян та які можливі шляхи для подолання негативних наслідків конфлікту. Це дозволить розробити ефективні заходи підтримки та реабілітації, спрямовані на підвищення добробуту населення в умовах війни.

3.3. Рекомендації щодо вдосконалення державних та громадських стратегій спрямованих на покращення соціального самопочуття населення в умовах війни в Україні

Розуміння соціального самопочуття населення в умовах війни - це складна проблема, яка вимагає комплексного підходу до дослідження. Аналіз впливу військового конфлікту на психологічний стан людей та їх соціальні відносини, вивчення рівня стресу та тривожності серед населення із залученням різноманітних методів, включаючи опитування та спостереження, оцінка якості життя громадян в умовах війни, звертаючи увагу на їхні потреби, відчуття безпеки та задоволеність різними аспектами життя, дослідження взаємозв'язку між соціальними факторами, такими як економічний статус, освіта та місце проживання, і психологічним самопочуттям, виявлення ресурсів та стратегій, які люди використовують для подолання стресу та адаптації до умов війни, здійснення порівняльного аналізу між різними групами населення, такими як вікові категорії, гендерна приналежність, етнічна належність тощо, а також залучення експертів з психології, соціології та

інших відповідних галузей для глибшого розуміння проблеми та розроблення ефективних стратегій підтримки населення.

Війна суттєво впливає на психологічний стан населення України, проявляючись у збільшенні рівня психологічного стресу серед громадян. Реакція чоловіків та жінок на війну різниться, і жінки, які брали активну участь у військових діях, мають вищий рівень психологічного стресу порівняно з чоловіками. Вимушена міграція також негативно впливає на соціальне самопочуття громадян. Травматичні спогади про минулі події війни є важливим елементом формування психологічної травми серед населення, що впливає на їхнє загальне самопочуття. На фоні військових подій в Україні, рівень довіри громадян до владних структур іноді може зазнавати коливань, що створює додаткові фактори стресу для населення. Співпраця із Збройними силами України та надання підтримки громадянам є важливими аспектами подолання негативних наслідків війни на психологічне самопочуття населення. Ці висновки свідчать про необхідність системного підходу до підтримки громадян в умовах війни, включаючи розробку та реалізацію програм психологічної підтримки та соціальної адаптації.

Для подальшого дослідження соціального самопочуття населення України в умовах війни рекомендується враховувати кілька ключових аспектів.

По-перше, важливо розширити обсяг дослідження, включивши більше регіонів України та різноманітні групи населення, щоб отримати репрезентативні дані.

По-друге, необхідно глибше дослідити взаємозв'язок між соціальними чинниками, такими як зміна місця проживання та роботи, та психологічним самопочуттям населення.

По-третє, важливо вивчити роль різних видів підтримки, включаючи соціальну, психологічну та матеріальну, у зменшенні психологічного стресу серед населення.

По-четверте, рекомендується вивчити вплив військового конфлікту на соціальні взаємини та співпрацю між різними групами населення.

Важливо провести довготривалі дослідження, щоб визначити тривалість та масштаб впливу війни на психологічне самопочуття населення та розробити ефективні стратегії психологічної підтримки.

Додатково, важливо звернути увагу на роль гендерних аспектів у визначенні соціального самопочуття населення під час війни. Дослідження повинно увібрати в себе аналіз відмінностей у психологічній реакції на конфлікт між чоловіками та жінками, враховуючи їхні ролі, соціокультурний контекст та інші фактори.

Рекомендації для подальших досліджень включають розширення обсягу вивчення та врахування різноманітних аспектів впливу війни на психологічне самопочуття. Важливо проводити систематичний моніторинг психологічного стану населення та розробляти програми психологічної підтримки, спрямовані на зменшення стресу та покращення загального самопочуття. Співпраця між державними структурами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами є ключовим елементом успішної реалізації таких програм.

Все це може свідчити про необхідність подальшого удосконалення механізмів психологічної підтримки населення в умовах війни та про актуальність подальших досліджень з даної тематики для забезпечення ефективної реакції на виклики, що ставляться перед суспільством в умовах конфлікту.

Рекомендації щодо вдосконалення державних та громадських стратегій спрямованих на покращення соціального самопочуття населення в умовах війни в Україні виявилися ключовими для створення ефективної системи підтримки та захисту громадян. Важливо активно залучати до цього процесу як державні, так і громадські організації, створюючи партнерські зв'язки та спільно розробляючи програми і ініціативи. Зокрема, необхідно забезпечити доступ до психологічної допомоги та соціальних послуг для постраждалих, розробити освітні програми з психологічної підтримки для громадських працівників та вчителів, а також здійснювати постійний моніторинг та оцінку ефективності заходів. Такий підхід сприятиме покращенню якості життя українського суспільства в умовах війни.

ВИСНОВКИ

У дослідженні «Соціальне самопочуття населення України в умовах війни» ключові терміни потребують чіткого уточнення. Війна розглядається як організований збройний конфлікт між державами чи внутрішньою суспільною структурою. Соціальне самопочуття означає загальний емоційний стан та задоволення людей їхнім життям у соціумі. Уточнення понять «війна», «суспільство», «соціальне самопочуття» визначає термінологічну базу та контекст для подальшого дослідження.

Історія дослідження соціального самопочуття під час війни вказує на значимість цієї проблеми в умовах конфлікту та наголошує на постійній потребі у нових підходах до вивчення цього питання. Вчені різних дисциплін досліджували вплив війни на психологічний стан населення та його соціальне самопочуття. Це дослідження надає можливість краще розуміти динаміку соціального самопочуття в умовах війни та розробляти стратегії психосоціальної підтримки.

Дослідження соціального самопочуття населення України в умовах війни ґрунтується на різних принципах та методах. Серед них глибинні інтерв'ю, анкетування, фокус-групи та аналіз соціальних медіа. Важливо використовувати багатопрофільний підхід для збору та аналізу даних. Принципи та методи дослідження дозволяють отримати об'єктивні дані та зрозуміти основні тенденції у соціальному самопочутті населення в умовах війни. Аналіз результатів надає можливість виявити ключові фактори, що впливають на емоційний стан та добробут людей, що в свою чергу стає основою для розробки ефективних стратегій подолання наслідків війни.

Також соціальне самопочуття населення визначається загальним емоційним станом, рівнем задоволення життям, відчуттям безпеки та стабільності в соціумі. Характеристики включають емоційний стан, рівень задоволення, відчуття співпраці та соціальної підтримки.

В умовах війни соціальне самопочуття населення піддається значному стресу. Це може призводити до психологічного стресу, тривоги, депресії та ізоляції. Особливості включають травматичні спогади, страх втрати та невизначеності.

Однак світовий та український досвід включає різні стратегії подолання психосоціальних травм. Це може бути психологічна підтримка, групові сесії, психотерапія, реабілітаційні програми та соціальна підтримка. Важливою частиною цього є інформування та освіта населення про методи психологічного здоров'я. І глибинне інтерв'ю використовується для отримання детальної інформації про особисті думки, почуття та досвід учасників конфлікту. Цей метод дозволяє збагатити розуміння про причини та наслідки війни, виявити психологічні механізми адаптації та стратегії подолання стресу.

Аналіз та інтерпретація результатів дослідження дозволяє зрозуміти основні тенденції у соціальному самопочутті населення в умовах війни. Це допомагає виявити ключові фактори, які впливають на емоційний стан та добробут людей.

На основі отриманих результатів дослідження можна розробити рекомендації для вдосконалення державних та громадських стратегій. Це включає покращення доступу до психологічної та медичної допомоги, розвиток програм психосоціальної підтримки, підвищення рівня освіти та інформованості про психологічне здоров'я. Також важливою є підтримка та інтеграція вразливих груп населення, таких як ветерани, внутрішньо переміщені особи та діти, у соціальне життя. Рекомендації щодо вдосконалення державних та громадських стратегій мають на меті підвищення рівня психологічної підтримки, розвиток програм психосоціальної підтримки.

Отже, дослідження соціального самопочуття населення в умовах війни є актуальним і важливим завданням, яке вимагає системного підходу та співпраці між державними та громадськими структурами для розробки ефективних стратегій подолання наслідків конфлікту та підтримки тих, хто потребує допомоги.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Карл фон Клаузевіц. Війна: 1832. 513с. URL: <https://www.clausewitz-gesellschaft.de/wp-content/uploads/2014/12/VomKriege-a4.pdf> (дата звернення: 01.04.2024).
2. Вебер М. Політика як покликання : лекція. URL: <https://www.swr.de/swrkultur/wissen/max-weber-politik-als-beruf-102.html> (дата звернення: 01.04.2024).
3. Огюст Конт. Соціологія: навчальний посібник. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-13081.html> дата звернення: 01.04.2024).
4. Вебер М. Парламентаризм і уряд у новому Німеччині (Parlament und Regierung im neugeordneten Deutschland): URL: <https://dokumen.pub/parlament-und-regierung-im-neugeordneten-deutschland-zur-politischen-kritik-des-beamtentums-und-parteiwesens-2nbsped-9783428535125-9783428135127.html> (дата звернення: 01.04.2024).
5. Дюркгейм Е. Суспільні правила (Les Règles de la méthode sociologique): 157 с. URL: https://philosophie.universite.tours/documents/1894_Emile_Durkheim.pdf (дата звернення: 01.04.2024).
6. Дюркгейм Е. Соціологія релігії (Sociologie de la religion). URL: <https://hal.science/hal-03947193/document> (дата звернення: 01.04.2024).
7. Кубійович В. Українці. Західні землі: Український Публіцистично-Науковий Інститут, 1963. 31 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/istoriya/143-kubiyovich-v-zahidni-ukrayinski-zemli-v-mezhah-polshhi-1920-1939/> (дата звернення: 01.04.2024).
8. Encyclopedia of Ukraine: Наукове товариство ім. Шевченка. – Париж; Нью-Йорк (1949–1984), 400 с. URL: https://archive.org/details/eu0t0/EU_T_1_A_H/page/n11/mode/2up (дата звернення: 01.04.2024).

9. Крип'якевич І. Історія українського війська: IVAN TYKTOR 1953, WINNIPEG, CANADA, 864 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/18017/file.pdf> (дата звернення: 01.04.2024).
10. Крип'якевич І. Історія української культури: 1937, 733 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001767 (дата звернення: 01.04.2024).
11. Грушевський М. Історія України-Руси (1898-1937) URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3799/file.pdf> (дата звернення: 01.04.2024).
12. Грушевський М. Ілюстрована історія України: Видавниче товариство «КНИГОСПІЛКА», Нью-Йорк, 1954, 692 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/2650/file.pdf> (дата звернення: 01.04.2024).
13. Дембіцький С.С. Стресори війни та їх вплив на психологічне самопочуття: українські реалії. URL: https://isnasu.org.ua/popsci/001_Dembitsky_-_Stress.php (дата звернення: 01.04.2024).
14. Психосоціальна підтримка осіб з травмою війни: міжнародний довід та українські реалії. URL: <https://www.rdc.org.ua/news/naukovo-praktichnij-konferentsiji-psikhosotsialna-pidtrimka-osib-z-travmoyu-vijni-mizhnarodnij-dosvid-ta-ukrajinski-realiji-m-mariupol.html> (дата звернення: 01.04.2024).
15. Дюркгейм Е. Поділ суспільної праці (фр. "De la division du travail social"): Paris : Alcan Collection robarts ,1893, 500 с. URL: <https://archive.org/details/deladivisiondu00durkuoft/mode/2up> (дата звернення: 01.04.2024).
16. Mental health symptoms and coping strategies among Ukrainians during the Russia-Ukraine war in March 2022. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00207640221143919> (дата звернення:

01.04.2024).

17. Exposure to war, war nightmares, insomnia, and war-related posttraumatic stress disorder: A network analysis among university students during the war in Ukraine. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165032723011308?via%3Dihub> (дата звернення: 01.04.2024).

18. The association between daily life changes and anxiety among Ukrainians following the Russian invasion. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/37837809/> (дата звернення: 01.04.2024).

19. Переживання стресу в умовах війни: досвід українського студентства. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/27891/1/Savelyk_Psux_2022.pdf (дата звернення: 01.04.2024).

20. Соціальна самопочуття внутрішньо переміщених осіб в Україні: соціологічний дискурс. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/Sotsialne-samopochuttia-vnutrishno-peremishchenykh-osib.-Kovalisko-N.V.-Bubniak-S.M..pdf> (дата звернення: 01.04.2024).

21. Соціально-економічне самопочуття громадян України: підсумки року війни (лютий–березень 2023р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/sotsialnoekonomichne-samopochuttia-gromadian-ukrainy-pidsumky-roku-viiny-liutyi-berezen-2023r> (дата звернення: 01.04.2024).

22. Соціальне самопочуття та економічна поведінка населення України: вплив соціально-трудового статусу та нерівності за доходами. URL: https://web.archive.org/web/20210427114533id_/https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2010/01/51-64__no-1__vol-32__2010__UKR.pdf (дата звернення: 01.04.2024).

23. Теоретичні аспекти дослідження соціального самопочуття студентської молоді. URL:

https://www.researchgate.net/publication/320204221_Teoreticni_aspekti_doslidzenna_socialnogo_samopocutta_studentskoi_molodi (дата звернення: 01.04.2024).

24. Українське суспільство б моніторинг соціальних змін: 30 років незалежності. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/monitoring-2021-bez-dodatkov.pdf> (дата звернення: 01.04.2024).

25. Вплив соціального самопочуття на політичну ідентичність українських громадян. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/51_2014/38.pdf (дата звернення: 01.04.2024).

26. Соціологічні погляди Е. Дюркгейма, Детальна інформація. URL: <http://referaty.com.ua/ukr/details/6871/> (дата звернення: 01.04.2024).

27. Mental Health of Refugees and Torture Survivors: A Critical Review of Prevalence, Predictors, and Integrated Care. URL: <https://www.mdpi.com/1660-4601/16/13/2309> (дата звернення: 01.04.2024).

28. Long-term mental health of war-refugees: a systematic literature review. URL: <https://bmcinthealthhumrights.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12914-015-0064-9> (дата звернення: 01.04.2024).

29. Exposure to Terrorism, Stress-Related Mental Health Symptoms, and Coping Behaviors Among a Nationally Representative Sample in Israel. URL: <https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/197036> (дата звернення: 01.04.2024).

30. Оцінка ситуації в економічній сфері, соціальне самопочуття громадян, віра в перемогу (січень 2024р.) Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-ekonomichnii-sferi-sotsialne-samopochuttia-gromadian-vira-v-peremogu> (дата звернення: 01.04.2024).

31. Українське суспільство в умовах війни: колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С.Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 343 с. URL:

https://isnasu.org.ua/assets/files/monitoring/Maket_Ukr_suspilstvo_2023.pdf (дата звернення: 01.04.2024).

32. Елементарні форми релігійного життя (1912) (Elementary Forms of Religious Life (1912)). URL: [https://socialsci.libretexts.org/Bookshelves/Sociology/Introduction_to_Sociology/Classical_Sociological_Theory_and_Foundations_of_American_Sociology_\(Hurst\)/02%3A_Durkheim/2.09%3A_Elementary_Forms_of_Religious_Life_\(1912\)](https://socialsci.libretexts.org/Bookshelves/Sociology/Introduction_to_Sociology/Classical_Sociological_Theory_and_Foundations_of_American_Sociology_(Hurst)/02%3A_Durkheim/2.09%3A_Elementary_Forms_of_Religious_Life_(1912)) (дата звернення: 01.04.2024).

33. War Neuroses and Shell Shock (Військові неврози та шок від обстрілу). URL: <https://archive.org/details/warneurosesshell00mottuoft/mode/2up> (дата звернення: 01.04.2024).

34. Posttraumatic Growth: Positive Changes in the Aftermath of Crisis (1995). URL: https://www.researchgate.net/publication/247714114_Posttraumatic_Growth_Positive_Changes_in_the_Aftermath_of_Crisis (дата звернення: 01.04.2024).

35. The Handbook of Posttraumatic Growth: Research and Practice (2006). URL: <https://www.perlego.com/book/1549610/handbook-of-posttraumatic-growth-research-and-practice-pdf> (дата звернення: 01.04.2024).

36. Goffman E. Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity. URL: https://books.google.com.ua/books?id=zuMFXuTMAqAC&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 01.04.2024).

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Бурма Вероніка Сергіївна, студентка IV курсу бакалаврату, заочної форми навчання, факультету соціології та управління, спеціальність 054 «Соціологія», адреса електронної пошти natsuki.kim003@gmail.com:

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Соціальна самопочуття населення України в умовах війни» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/на;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

14.05.2024

В.С. Бурма

Науковий керівник,
к.соц.н., доцент кафедри соціології

14.05.2024

М.А. Кулик